

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Maruša Juvanc

Naslov naloge: Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Število strani: 101 Število virov: 26 Število prilog: 3 Število tabel: 5

Število slik: 1

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Ključne besede: glasbena terapija, glasba, vpliv glasbene terapije, stari, demenca, socialno delo

Povzetek: V magistrski nalogi pišem o vplivu glasbene terapije na osebe z boleznijo demenca. Raziskovala sem, kako vsakodnevna uporaba glasbe vpliva na osebe z boleznijo demenca. Osredotočila sem se na tri stanovalce iz DSO Krško, ki imajo diagnosticirano demenco. Opazovala sem njihovo življenje pred, med in po končanem izvajanju glasbene terapije, ki sem jo izvajala sama, in sicer s petjem ob kitari. Osredotočila sem se na viden napredek, ki je sledil po končanem izvajanju glasbene terapije.

Key words: music therapy, music, influence of music therapy, the old, dementia, social work

Abstract: The master's thesis deals with the influence of music therapy on persons with dementia. I studied the influence of everyday music therapy on persons with dementia. I focused on three residents of DSO Krško with dementia. Observations of their lives were done before, during and after music therapies which were carried out by playing the guitar during singing. Emphasis was on obvious progress that followed music therapies.

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Magistrsko delo

Maruša Juvanc

UPORABA GLASBE PRI DELU Z OSEBAMI Z BOLEZNIJO DEMENCA

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Ljubljana, avgust 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se gospe Ani Nuši Masnik, direktorici Doma starejših občanov Krško, za priložnost upravljanja pripravništva ter posledično priložnost izvajanja glasbenih skupin v DSO Krško. Velika zahvala mojima mentoricama Vanji in Mihaeli, ki me usmerjata, spodbujata in učita, ter hvala vsestranski prijateljici Esteri. Velik hvala tudi mentorju Milku za podporo in izjemno hitre odgovore. Mimi, hvala za pesem, ki jo pojeva.

»Music expresses that which cannot be said and on which it is impossible to be silent«
(Victor Hugo)

PREDGOVOR

Lansko leto sem dobila priložnost opravljati pripravništvo v Domu starejših občanov Krško. Spoznavala in učila sem se socialnega dela v institucionalnem varstvu. Spoznavala sem starostnike, se z njimi pogovarjala, sodelovala s svojci, izdelovala individualne načrte. Hkrati pa sem se ves čas spraševala, kaj je tisto, kar jim lahko še dodatno ponudim. Kako jim lahko polepšam dan? Usmerila sem se vase in razmišljala, kaj me osrečuje, dopolnjuje in pomirja. Glasba! S petjem izpojem vse negativne misli in se napolnim z notranjim mirom. Glasba me pomirja in osrečuje. Po pogovoru in dogovoru s socialnima delavkama sem začela z glasbenimi skupinami, katere sem imela enkrat tedensko v vsaki gospodinjski skupini v DSO Krško. Presenečena sem bila nad tem, kako glasba pozitivno vpliva na počutje starostnikov. Med petjem so se sprostiti in razvedrili. Ugotovila sem, da glasba tudi izredno pozitivno vpliva na osebe z demenco. Spominjam se gospe, ki je enkrat med glasbeno skupino, po zapeti skladbi, začela govoriti. Pa ne govoriti o preteklosti, o živalih, katere mora še nahraniti. Začela je govoriti o sedanjosti, o trenutku, ki ga je doživela. Povedala je: »Danes smo se tukaj zbral in se mammo lepo. Lepo je, ko pojemo in se zabavamo. Večkrat se mormo tko dobit v krogu in pet. Pet različne skladbe.« Ob njenih besedah sem bila osupla. Takrat sem ugotovila, da ima glasba močen vpliv na ljudi. Vpliv ima tudi na osebe, ki obolevajo za demenco. Prešinila me je misel, kakšen vpliv bi šele imela glasba na ljudi, ki bi prepevali vsak dan. Odločila sem se, da bom svoje ugotovitve še poglobila in sistematično raziskala, kako glasba vpliva na osebe z demenco.

Izpeljala sem dvotedensko glasbeno terapijo, katero sem izvajala v gospodinjski skupini Meta. Uporabila sem opazovanje s popolno udeležbo. Med vsemi starostniki, ki so sodelovali v glasbeni terapiji, sem se osredotočila na tri osebe, ki imajo postavljeno diagnozo demenca. Ena gospa sicer biva v drugi gospodinjski skupini, vendar sem jo zaradi njene ljubezni in strasti do petja vključila v raziskavo in jo tako vsak dan povabila na obisk v gospodinjsko skupino Meta. Sama sicer nisem glasbeni terapevt, sem socialna delavka, ki rada poje in igra kitaro. Ne izvajam glasbene terapije. Izraz glasbena terapija uporabljam za poimenovanje petja ob spremljavi kitare.

KAZALO

1. DEMENCA.....	1
1.1. MODELI RAZUMEVANJA DEMENCE	3
1.1.1. Biomedicinski model.....	3
1.1.2. Psihološki model	4
1.1.3. Sociološki model	6
1.1.4. Socialnodelovni model	7
1.2. VRSTE DEMENCE	8
1.2.1. Alzheimerjeva demenca	8
1.2.2. Demenca z Lewyjevim telesci.....	10
1.2.3. Vaskularna demenca.....	11
1.2.4. Frontotemporalna demenca	12
1.3. DIAGNOSTICIRANJE BOLEZNI.....	13
1.3.1. Prva stopnja: diagnoza demence	13
1.3.2. Druga stopnja: identifikacija vrste demence	15
1.4. ZDRAVLJENJE DEMENCE.....	16
1.4.1. Simptomatsko zdravljenje	16
1.4.2. Patofiziologija demence	16
1.4.3. Preventivno zdravljenje	16
1.5. KOMUNIKACIJA Z OSEBAMI Z DEMENCO.....	17
2. SOCIALNO DELO Z OSEBAMI Z DEMENCO	19
2.1. ELEMENTI IN KONCEPTI SOCIALNEGA DELA	19
2.2. VLOGA SOCIALNEGA DELAVCA.....	19
2.3. VALIDACIJA	20
3. GLASBENA TERAPIJA.....	23
3.1. ZGODOVINSKI PREGLED.....	23
3.2. OPREDELITEV GLASBENE TERAPIJE	24
3.2.1. Vedenjska glasbena terapija	25

3.2.2.	Psihoterapevtska glasbena terapija	25
3.2.3.	Izobraževalna glasbena terapija.....	26
3.3.	VPLIV GLASBE NA ČLOVEKA	26
3.4.	NAČELO RESONANCE	27
3.5.	UPORABA GLASBENE TERAPIJE	28
3.6.	OBLIKE GLASBENE TERAPIJE.....	29
3.6.1.	Aktivna glasbena terapija	29
3.6.2.	Receptivna glasbena terapija	30
3.7.	VPLIV GLASBENE TERAPIJE NA OSEBE Z DEMENCO	31
4.	METODOLOGIJA	33
4.1.	FORMULACIJA PROBLEMA	33
4.2.	VRSTA RAZISKAVE	34
4.3.	MERSKI INSTRUMENT	34
4.4.	OPREDELITEV ENOT RAZISKOVANJA	35
4.5.	ZBIRANJE PODATKOV	35
4.6.	OBDELAVA GRADIVA.....	36
5.	REZULTATI Z RAZPRAVO.....	37
5.1.	ANALIZA VPRAŠALNIKOV IN DNEVNIŠKIH ZAPISOV	37
5.2.	SVOJCI.....	48
6.	SKLEPI.....	50
7.	PREDLOGI.....	53
8.	ZAKLJUČEK	55
9.	LITERATURA	57
10.	PRILOGE	60
10.1.	ODPRTO KODIRANJE	60
10.1.1.	Odprto kodiranje vprašalnika pred začetkom izvajanja glasbene skupine	60
10.1.2.	Odprto kodiranje vprašalnika med izvajanjem glasbene skupine.....	62
10.1.3.	Odprto kodiranje vprašalnika po končanem izvajanju glasbene skupine.....	66

10.2.	OSNO KODIRANJE	70
10.3.	OSEBNI ZAPISI IZ GLASBENIH TERAPIJ.....	74

KAZALO SLIK

Slika 1: Razvoj postopka risanja ure pri osebah z demenco	15
---	----

KAZALO TABEL

Tabela 1: Osno kodiranje vprašalnikov	70
Tabela 2: Osno kodiranje vprašalnikov svojcev	72
Tabela 3: Zapis z glasbene terapije za gospo Ano	74
Tabela 4: Zapis z glasbenih terapij za gospo Bojano	81
Tabela 5: Zapis z glasbenih terapij za gospoda Ceneta	87

1. DEMENCA

Pri prebiranju literature sem ugotovila, da je veliko različnih teorij razlage bolezni demenca.

Beseda demenca izhaja iz latinske besede *demens* (de – iz, mens – pamet). Pojavljanje demence je najpogostejše med starejšimi ljudmi (Mali 2011: 14).

»Demenca je progresivno upadanje kognitivnih funkcij zaradi možganske poškodbe ali bolezni. Posebno so prizadeti spomin, pozornost, jezik, in sposobnost reševanja problemov. Tipični simptomi demence so motnje govora (jezika), motoričnih sposobnosti, kratkotrajnega in bližnjega spomina, prepoznavanja zakona, otrok, bratov in sester in celo samega sebe v ogledalu, podaljšani reakcijski časi, blodne ideje, zmedenost, spremeni pa se tudi osebnost« (Pečjak 2007: 173).

Sama sem bila priča temu, da je oseba pozabila, kako se piše. Gospe sem nesla podpisat pošto, ki je bila naslovljena na njeno ime. Ko sem ji prebrala ime, me je gospa vprašala, kdo je to in povedala, da ne pozna tega priimka. Bila sem osupla nad tem, da je gospa pozabila svoje lastno ime.

10. mednarodna klasifikacija bolezni (MKB – 10) opredeljuje demenco kot sindrom, ki je posledica možganske bolezni. Po navadi je bolezen kroničnega in napredujočega značaja. Bolezen vključuje motnje živčnih dejavnosti, kot so razumevanje, orientacija, spomin, sposobnost učenja, besednega izražanja in presojanja. (Kogoj v Mali 2007:15).

Prav tako kot Kogoj je tudi Flaker (v Mali 2007: 11) mnenja, da pride pri demenci do spremembe zdravstvenega stanja zaradi nevroloških, fizioloških, anatomskih sprememb in poškodb možganov. Ob tem se na psihološki ravni pojavita pozabljanje in dezorientacija.

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

Demenca je degenerativna bolezen, ki poteka kot nek proces, kjer se stanje človeka postopoma slabša. Stanje se lahko na neki točki izboljša, vendar se kasneje navadno ponovi. Strokovnjaki poznajo več stopenj demence, vendar so klasične opredelitve poudarjale predvsem napredujoče motnje, ki jih opazimo pri osebi z boleznijo demenca (Milošević Arnold v Mali 2007: 25).

Merz (1997, v van Hülzen 2007) poimenuje demenco kot bolezen, ki je posledica progresivne in kronične bolezni možganov z motnjami višjih kortikalnih funkcij, vključno z mišljenjem, spominom, doživetjem, čustvovanjem, govorom, učenjem in sposobnostjo presoje. Kognitivne omejitve pogosto spremljajo spremembe v čustveni kontroli, socialnem vedenju ter motivaciji, vendar se te kažejo občasno. Po njegovem mnenju je pomembno, da se diagnosticira demenco, ko je simptomatika prisotna najmanj šest mesecev.

Številni avtorji razlagajo demenco na različne načine, vendar je skoraj vsem skupno to, da govorijo o izgubljanju, upočasnjevanju, propadanju ter poslabšanju. Bolezen zajema vse več človekovih funkcij in na koncu ni več sposoben živeti samostojnega življenja.

Mali (2007: 39) pravi, da se spremembe pri posameznikih dogajajo na dveh ravneh: na ravni individualnega, notranjega doživljanja bolezni ter na drugi ravni, ravni medsebojnih odnosov. Z napredovanjem bolezni sama oseba z demenco spozna, da vse težje opravlja enostavna življenjska opravila, pogosto je obupana in jezna, hkrati se zaveda, da je v njen vsakdan vpletenih vse več nepovezanih dejanj.

1.1. MODELI RAZUMEVANJA DEMENCE

Pojmovanje starosti in starejših ljudi je v današnji sodobni družbi tako v znanosti kot širši družbi osredotočeno na medicinski način razumevanja starosti. To je povzročilo, da se razume medicino kot vodilno vedo pri razumevanju demence. To je spodbudilo avtorice (Mešl, Rihter in Mali 2011: 13) k razmišljanju in sprejemanju različnih razlag in pogledov na demenco, saj menijo, da lahko pripomorejo k boljšemu razumevanju življenja ljudi z demenco. Predstavile so štiri različne modele razumevanja bolezni demence.

1.1.1. *Biomedicinski model*

Biomedicinski model razume demenco kot posledico organske poškodbe možganov. Biomedicinski model loči med seboj štiri različne vrste demenc, ki imajo različne značilnosti, različen potek bolezni, različno pogostost pojavljanja ter možnosti zdravljenja.

- **Alzheimerjeva demenca:** Gre za najstarejšo in med ljudmi najbolj znano vrsto demence. Alzheimerjeva bolezen se navadno začne z motnjami spomina, kasneje pa povzroči motnje sporazumevanja ter časovno in krajevno dezorientiranost. Bolezen se pogosteje začne pri ženskah, starimi nad 70 let. Zdravila še ne poznajo, lahko pa upočasnijo njej razvoj oziroma olajšajo simptome.
- **Demenca z Lewyjevim telesci:** Pri bolezni gre za valovanja med okrnjenim spominom z veliko zmedenostjo ter med relativno bistroumnostjo. Gre za izmenjevanje teh dveh valov. Pogosto gre za halucinacije in težave z motoriko. Bolezen zdravijo z nevroleptiki.
- **Vaskularne demence:** Ta vrsta demence se pogosteje pojavlja pri moških kot pri ženskah, starejših od 70 let. Bolezen je posledica manjših ponavljajočih se infarktov.

Simptomi se pojavljajo nenadno, prizadenejo točno določeno sposobnost. Zdravila za to bolezen še ne poznajo, lahko pa jo preprečimo s skrbjo za zdravo prehrano, izogibanjem stresu ter gibanjem.

- **Frontotemporalna demenca:** Po pogostosti se pojavlja tako kot vaskularna demenca. Zajame čelne in senčnične režnje. Hitro se pojavijo spremembe na osebnosti, čustveni zbledelosti, motnjah govora, šele kasneje motnje spomina (Mali 2011: 14–16).

Od 50–60 % ljudi z demenco ima Alzheimerjevo demenco, do 20 % ljudi ima demenco z Lewyjevim telesci ter okoli 10 % ljudi ima vaskularno demenco.

Namen določanje diagnoze je, da je bolnik seznanjen z vzrokom svojih težav, kako se težave lahko omili ali odpravi ter se seznani, kaj ga čaka v prihodnosti (McKeith, Fairbairn 2001: 21, v Mali 2011: 17).

Pogosto se bolniki zavedajo, da se z njimi nekaj dogaja, da so pozabljivi, vendar si tega ne znajo razlagati. Ne vedo, kaj jih je pravzaprav doletelo in ne vedo, kdo jim lahko pri tem pomaga.

Biomedicinski model je prvi in še vedno zelo močan model v razumevanju bolezni demence (Mali 2011: 18).

1.1.2. Psihološki model

Psihološki model je v primerjavi z biomedicinskim modelom bolj usmerjen na osebo, ki ima demenco. Poudarek je na sprejemanju oseb z demenco kot enkratnih osebnosti, ki imajo enake potrebe kot vsi ljudje, ki nimamo demence. Ključni poudarek je na sprejemanju individualnosti osebe (Maciejewski 2011: 27, v Mali 2011: 18).

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

V psihološki model uvrščamo različne koncepte dela z ljudmi z demenco. Nevropsihološki koncept razumevanja demence temelji na spoznanju, da lažje razumemo ljudi z demenco, če poznamo njihove kognitivne težave, zlasti težave s spominom, govorom, motivacijo, percepcijo, orientacijo. Ljudje z demenco si pogosto ne morejo zapomniti novih podatkov zaradi zmanjšanja sposobnosti za koncentracijo, ne toliko zaradi okrnjenih sposobnosti spomina.

Na podlagi terapevtskega dela z osebami z demenco so nevropsihologi začeli uporabljati številne pripomočke, ki lajšajo težave s spominom. Na primer: spominske table, raba koledarjev ter uporaba barv.

Stokes (1996: 608, v Mali 2011: 19) navaja, da ima vedenjsko kognitivna terapijo pomembno vlogo pri osebah z demenco. Pravi, da dejavniki okolja, kjer oseba biva, ne povzročajo demence niti psihološke značilnosti osebe. Značilnosti posameznika lahko samo pomagajo pri razumevanju vedenja osebe z demenco.

Na razvoj novih tehnik je zelo vplivala tudi teorija, ki jo je razvil Kitwood (2015). Demenco razlaga s formulo:

D (demenca) = O (osebnost) + B (biografija) + Z (zdravje) + NM (nevrološke motnje) + SP (socialna psihologija)

V definiciji je navedenih pet dejavnikov, ki pa so po njegovem mnenju enakovredno zastopani. Pravi, da je nevrolška poškodba le eden od dejavnikov, ki vplivajo na potek demence. Ob tem so pomembni tudi drugi dejavniki; osebnost, zdravstveno stanje osebe, značilnosti socialnega okolja. Kitwood je oblikoval novo kulturo oskrbe, ki je v ospredje postavila osebo ter njene potrebe (Mali 2011: 20–21).

1.1.3. Sociološki model

Bistvo sociološkega modela je, da govori o interakciji, ki jo imajo osebe z demenco z drugimi oziroma z različnimi predstavniki socialne mreže (sorodniki, znanci, prijatelji, drugimi osebami z demenco) (Marshall 2005, v Mali 2011: 21). Ključno pri tem modelu je to, da je dejavnik razumevanja socialni in družbeni kontekst, v katerem živi oseba z demenco. Sociološki model razlagajo štiri različne teorije, in sicer simbolični interakcionalizem, funkcionalizem, fenomenologija ter feminizem.

Simbolični interakcionalizem predstavlja pomembno spoznanje za razumevanje bolezni demenca. Bistvo teorije je, da si lahko družbeno delovanje predstavljamo z vidika pomenov, ki jih vrednoti posameznik. Interakcionalisti so se usmerili v raziskovanje odnosov med deviantnimi osebami ter tistimi, ki jih opredeljujejo kot deviantne. Zanima jih, kako in zakaj so označeni kot deviantni.

Lement (1964, v Mali 2011: 24) pravi, da je pri določanju deviantnosti pomemben odziv družbe, javno etiketiranje ter označevanje drugačnosti. O primarni deviantnosti govori, kadar nastanejo deviantna dejanja, ki so javno etiketirana. O sekundarni deviantnosti govori kot o odzivu posameznika ali družbe na etiketiranje. Pri tem oseba prevzame vedenje ali dejanje, ki je družbeno določeno kot deviantno.

Funkcionalizem razlaga, da struktura in organizacija družbe, v kateri živi posameznik, močno vplivata na njegovo vedenje. Funkcionalisti vidijo bolezen kot socialni konstrukt.

Bond (2011, v Mali 2011) razlaga, da je pomembno posameznikovo videnje demence. Ni nujno, da posameznik bolezen dojema kot bolezen ter občuti njene simptome. Možnost je, da posameznik ignorira simptome demence in nadaljuje življenje, kot da bolezi nima, čeprav jo verjetno ima. V nasprotnem primeru pa lahko nekdo, ki nima diagnosticirane bolezni, občuti simptome in se začne vesti, kot da bolezen ima. Do takšnih vedenj prihaja, ker je bolezen družbeni konstrukt, kajti družba je poimenovala in označila demenco kot bolezen. Status bolnika ima v družbi določene značilnosti. Bolnik je oseba, ki potrebuje pomoč druge osebe, njegova aktivna vloga je manjša. Starejši ljudje pa so v družbi še dodatno stigmatizirani, saj so stigmatizirani zaradi starosti ter po drugi strani zaradi demence.

1.1.4. Socialnodelovni model

Pri socialnodelovnem modelu je v ospredju socialno delo, katerega Mesec (2006, v Mali 2011) definira kot stroko, katere naloga je, da pomaga posameznikom, osebam, skupnostim, skupinam pri boljšem vključevanju v družbo ter pri reševanju problemskih situacij, da bi lahko zadovoljevali osnovne potrebe v kulturi, kjer živijo ter da bi živeli kakovostno življenje.

Vloga socialnega delavca je raziskovanje, odkrivanje ter mobilizacija potencialov, ki jih uporabnik ima v svojem življenjskem svetu. Poudarek je na skupnem iskanju, sodelovanju ter soustvarjanju v smeri zelenih ciljev in rešitev med socialnim delavcem ter uporabnikom. (Mali 2011: 29). Mesec (2006, v Mali 2011) doda, da je pri sodelovanju z uporabnikom pomembno, da socialni delavec spoštuje njegovo avtonomijo. Socialni delavec naj se opira na uporabnikove vire samopomoči ter solidarnosti in naj usklajuje njegove potrebe ter potrebe družbenega okolja (ibid.).

Socialni delavec pomaga osebami z demenco tako, da z njimi soustvarja, skupaj z njimi išče njihove zmožnosti, sposobnosti za spoprijemanje s težavami ter reševanje problemov (Mali 2011: 29). Pri tem delu pa se socialni delavec oprijema načel socialnega dela, ki jih navajata Burack – Weiss in Brennan (1991: 5–14, Mali 2011). Pomembna so načela mobilizacije moči in sposobnosti starih ljudi, zagotavljanje okolja, v katerem se bo oseba dobro počutila, mobilizacija maksimalnega funkcioniranja, spoštovanje etičnih razlik ter določanje ustreznih ciljev.

Pri delu z osebami z demenco socialni delavci upoštevajo tudi druga načela ter koncepte socialnega dela. Mali (2008) navaja najpomembnejše:

- perspektiva moči: omogoča premik k iskanju novih možnosti ter priložnosti,
- zagovorništvo: delovanje v smeri zaščite temeljnih pravic, zastopanja ter zaščite uporabnikovega dostojanstva,
- partnerstvo: socialni delavec in uporabnik enakopravno sodelujeta pri definiranju ter reševanju problema. Uporabnik nosi v sebi sposobnost za uspešno reševanje težave,
- socialne mreže: povezava uporabnika z ljudmi iz njegovega življenjskega okolja s predstavniki formalne in neformalne socialne mreže,

- skupnostna skrb: povečanje kakovosti življenja v skupnosti ter vzpostavljanje raznih vrst fleksibilnih mrež pomoči, ki temeljijo na potrebah uporabnika.

Miloševič Arnold (2007, v Mali 2011) navaja najpogostejše profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu z osebami z demenco:

- načrtovalec oskrbe,
- izvajalec prve socialne pomoči,
- učitelj,
- svetovalec,
- organizator, pobudnik in vodja skupine za samopomoč svojcev oseb z demenco,
- zagovornik potreb oseb z demenco, koordinator dejavnosti za pomoč osebam z demenco in njihovim svojcem na lokalni ravni,
- koordinator specialne pomoči na domu za osebe z demenco.

Miloševič (ibid.) pravi, da so to samo ene izmed vlog, katere bi lahko socialni delavci izvajali v našem okolju. Pravi, da ene izmed vlog se v praksi že izvajajo in delujejo.

1.2. VRSTE DEMENCE

Poznamo več vrst demence. Med najpogostejšimi so Alzheimerjeva bolezen, vaskularna bolezen (večkratni infarkt), demenca z Lewyjevimimi telesci ter frontotemporalna demenca.

1.2.1. Alzheimerjeva demenca

Alzheimerjeva bolezen je posledica hitrega propadanja nevronov. Bolezen prizadene kar 70 % obolelih vseh oseb z demenco. Pečjak (2007: 176) pravi, da je Alzheimerjeva bolezen degenerativna, progresivna nevrolška bolezen, katero je odkril dr. Alois Alzheimer leta 1906. V možganih nastajajo lehe (oplake), ki zavirajo funkcije možganov. Pravi, da niso vsi deli možganov enako poškodovani. Mali možgani ostajajo pri Alzheimerjevi bolezni skoraj nedotaknjeni.

Za bolezen je značilno, da so prizadete vse kognitivne funkcije. V pozni fazi pa predvsem tri: zaznavanje časa (oseba z demenco ne ve, koliko je ura, kateri dan, mesec ali leto teče), zaznavanje prostora (ne ve, kje se nahaja) ter zaznavanje oseb (ne prepozna oseb okoli sebe). Zraven se pridružujejo tudi motnje v osebnosti, tako imenovane zmedenost, občutljivost in halucinacije. Bolezen se razvija dalj časa in postopoma. Običajno 3 do 20 let s povprečjem 8 let.

Gendron (2015) poimenuje Alzheimerjevo demenco kot skupek simptomov poslabšanja spomina (slabšanje sposobnosti pomnjenja novih informacij ali slabšanje sposobnosti priklica spominov iz preteklosti) ter ene ali več kognitivnih motenj:

- Afazija: gre za motnjo, ki vpliva na izražanje ter razumevanje jezika in je posledica poškodb možganov. Motnja lahko nastane, kljub temu da ostajajo čutila in organi nedotaknjeni. Nekateri strokovnjaki razlikujejo med motnjo jezika ter motnjo besed. O motnji jezika govorijo takrat, ko oseba išče besede in s težavo oblikuje stavke, vendar razume njihov pomen. O motnji besed pa govorijo takrat, ko ima oseba težave pri izgovarjanju besed.
- Apraksija: o apraksiji govorimo, ko ima oseba težave pri izvajanju gibov, kljub temu da ne trpi za motnjami v zaznavanju.
- Agnozija: gre za motnjo, ko oseba ne prepozna ali ne prepozna predmetov, čeprav ne trpi za nobeno boleznijo čutil, kot so na primer motnje sluha ali vida.
- Motnje izvršilnih funkcij: izvršilne funkcije so v psihologiji skupek kognitivnih sposobnosti, ki omogočajo prilagoditev vedenja posameznika na okolje, kjer se nahaja.

Gendron (2015: 92–97) pravi, da Alzheimerjeva demenca ni akutna. Osebe, ki nenadoma izgubijo spomin, ne zbolijo za boleznijo Alzheimerjeve demence. Bolezen se pojavi po 65. letu starosti. Bolezen se lahko pojavi tudi v zgodnji starosti, vendar je verjetnost manjša.

Gendron pravi, da imajo večjo verjetnost za bolezen osebe, ki imajo brate, sestre ali nekoga od staršev, ki ima ali je imel alzheimerjevo bolezen. V nekaterih družinah se bolezen prenaša

iz roda v rod. V tem primeru govorimo o družinski obliki bolezni, ki predstavlja 5–10 % primerov.

Vzrok ga za nastanek Alzheimerjeve bolezni ostaja še vedno skrivnost. Znano je le, da sta posledici bolezni izgubljanje komunikacije med živčnimi celicami ter izumrtje teh celic. Strokovnjaki raziskujejo in iščejo vzroke za nastalo bolezen. Razmišljajo, da je nastanek bolezni povezan s kombinacijo okoljskih dejavnikov ter genetsko preddispozicijo. Starejša kot je oseba, večje je tveganje za nastanek bolezni. Statistika kaže, da je več obolelih žensk kakor moških.

Manifestacije Alzheimerjeve demence se zelo razlikuje od osebe do osebe. Skupna značilnost vseh obolelih je napredujoč ter neozdravljiv pojav motenj v delovanju možganov. Med potekom bolezni postajajo te težave vse težje. Številni znanstveniki menijo, da se začne bolezen razvijati že 5 do 10 let prej, kot je mogoče opaziti prve simptome.

V prvem stadiju ima oseba z boleznijo Alzheimerjeve demence podobne simptome kot oseba, ki trpi za depresijo. Razliko med njima je včasih težko ugotoviti, ker so si simptomi zelo podobni. Sprva se bolezen kaže kot motnja v spominu. Oseba recimo pozabi izklopiti električni štedilnik, pozabi, kje ima ključke ali pozabi telefonsko številko, ki jo redno uporablja. Motnje spomina lahko kmalu začne spremljati dezorientacija v prostoru in času. Vsaka oseba pa kljub vsemu doživlja bolezen drugače, in sicer odvisno od starosti, zdravstvenega stanja, osebnosti, poteka življenja (Gendron 2015: 103–107).

1.2.2. Demenca z Lewyjevimimi telesci

Demenca z Lewyjevimimi telesci je na drugem mestu s 15–25 % pogostostjo med vzroki demenc. Gre za kombinacijo med Alzheimerjevo in Parkinsonovo boleznijo. Demenca z Lewyjevimimi telesci se pri bolniku začne kazati s podobnimi znaki kakor pri Alzheimerjevi bolezni. Oseba ima težave s prostorskim zaznavanjem, motnje v spominu, težave z govorom ter spoznavnimi sposobnostmi. Lahko pa kaže tudi znake, podobne Parkinsonovi bolezni, in sicer tresenje, povečan mišični tonus, upočasnenost gibov in mišljenja.

S potekom bolezni se začnejo kazati tudi drugi znaki bolezni. Običajno se pojavijo pri osebi prividi in prisluhi. Privide velikokrat pri osebah z demenco z Lewyjevim telesci spremljajo preganjalne blodnje, zaradi česar se oseba počuti ogroženo in vznemirjeno. Značilni znaki bolezni so kratkotrajna izguba zavesti ter pogosti padci brez pravega vzroka.

V začetni fazi poteka bolezni se lahko kažejo izrazita nihanja pozornosti ter budnosti. Oseba z boleznijo je lahko na primer en dan popolnoma sposobna za pogovor, drugi dan pa izrazito zaspana. Oseba je lahko del dneva povsem mirna, kasneje pa postane agresivna in vznemirjena (dostopno na internetu, http://www.spomincica.si/?page_id=174). Bolezen se zdravi z nevroleptiki. Stranski učinki nevroleptikov so psihotične spremembe, kot so halucinacije, vznemirjenost, prividi, nespečnost ter druge motnje (McHeith, Fairbairn 2001: 10, v Mali 2011).

1.2.3. Vaskularna demenca

Vaskularna demenca se najpogosteje pojavlja med 60. in 70. letom starosti. Vaskularna demenca predstavlja 15 % vseh primerov demenc. Demenca se razvije kot posledica številnih zaporednih možganskih kapi v področju malih do srednje velikih možganskih žil. Začetek bolezni je običajno nenaden in dramatičen. Za bolezen je značilno stopničasto upadanje sposobnosti (dostopno na internetu, http://www.spomincica.si/?page_id=176).

Temeljni dejavniki tveganja so starost, debelost, kap, visok krvni tlak, diabetes ter alkoholizem. Alenka Sever (v Bačar 2004) pravi, da so v primerjavi z osebami z Alzheimerjevo boleznijo osebe z vaskularno demenco pogosteje depresivne, čustveno labilne ter imajo motnjo hoje, šibkosti in so bolj zmedene.

Čeprav je pri tej vrsti demence že zelo dobro raziskan potek bolezni, pa zdravila zanjo še ni. Najučinkovitejši so ukrepi, s katerimi lahko oseba prepreči nastanek možganske kapi. Priporočljiva je skrb za zdravo prehrano, izogibanje stresu, zmerno gibanje ter redno kontroliranje krvnega tlaka (Mali 2011).

1.2.4. Frontotemporalna demenca

Kogoj (v Mali 2011) pravi, bolezen zajame čelne in senčnične režnje, zato se že zelo zgodaj pojavljajo spremembe na osebnosti bolnika. Pojavi se čustvena zbledelost, motnje govora, dezinhidirano vedenje, šele kasneje se pojavijo motnje v spominu ter apraksija. Za to vrsto demence pogosto zbolevalo mlajše osebe, predvsem ženske med 50. in 60. letom.

Bolezen se pojavi približno 10 let prej kot Alzheimerjeva bolezen. Frontotemporalna demenca predstavlja 5–7 % vseh demenc. Pri tej vrsti demence ima veliko težo dednost, saj je vsaj 20–40 % te oblike demence dedne. Bolezenske težave se pri bolnikih s to boleznijo kažejo zelo neopazno in postopoma napredujejo do izrazitih sprememb v osebnosti ter motnjah govora.

Osebnostne spremembe se kažejo kot neprimerne šale, razburljivost in nepredvidljivi odzivi osebe. Kasneje, v višjih fazah poteka bolezni, se osebnostne spremembe stopnjujejo in se kažejo kot kraje, drgnjenje rok, hoja po vedno enaki poti ter ploskanje. Pojavi se lahko tudi neustrezno spolno vedenje. Spremenijo se lahko tudi navade v prehranjevanju. Oseba se lahko začne prekomerno najedati, lahko začne uživati samo določeno vrsto hrane ali neužitne dodatke. V pozni fazi poteka bolezni pa si lahko dajejo v usta neprimerne predmete. Zanemarjanje osebne higiene ter izgleda je včasih eden izmed prvih znakov bolezni.

Motnje govora so lahko prvi znaki frontotemporalne demence. Osebe s to boleznijo imajo težave pri izražanju, težko najdejo besedo za poimenovanje oseb, predmeta. Z napredovanjem se motnje izražanja večajo. Oseba se vse težje izraža in v končni fazi več ne govori (dostopno na internetu, http://www.spomincica.si/?page_id=178).

1.3. DIAGNOSTICIRANJE BOLEZNI

Oseba z demenco se ne zaveda svojih težav in svoje bolezni, zato je družina, ko poišče strokovno mnenje, ključnega pomena pri diagnosticiranju bolezni. Navadno se svojci obrnejo na strokovno pomoč, ko postanejo motnje spomina tako velike, da škodijo nalogam v vsakdanjem življenju. Kljub temu da je veliko slišane na temo demence, je diagnozo težko določiti, ker so simptomi v začetni fazi bolezni podobni nenevarnim motnjam spomina, ki so povezani s staranjem. Zaenkrat ni kakšnega laboratorijskega testa, ki bi določal zanesljivo diagnozo. Osebi, pri kateri je bolezen že zelo napredovala, je lažje določiti diagnozo. Pri diagnosticiranju bolezni se navadno zahteva obravnava dveh stopenj: prva je ugotovitev demence in druga je ugotovitev vrste demence.

1.3.1. Prva stopnja: diagnoza demence

Prva stopnja je izredno pomembna, ker se velikokrat zgodi, da se diagnoza postavi prehitro. Zdravnik razišče dosedanje poteke bolezni. Bistvena elementa pri določanju diagnoze sta način pojavljanja simptomov bolezni ter časovno zaporedje dogodkov. Včasih oseba težko določi svojo anamnezo, zato je pričevanje svojcev zelo pomembno. Zdravnik je predvsem osredotočen na vsakodnevna opravila, preživljanje prostega časa, vključevanje v gospodinjska opravila, upravljanje denarja, nevropsihiatrične težave, na prostorsko in časovno zaznavo osebe. Spraševal bo tudi o osebni zgodovini, zdravstvenem stanju (epilepsije, vaskularne bolezni, sladkorna bolezen).

Za lažje diagnosticiranje bolezni se uporablja presejalni test, ki je osredotočen na kognitivne sposobnosti. Najprej zdravnik uporabi strukturirani vprašalnik, kasneje pa nekaj preprostih testov.

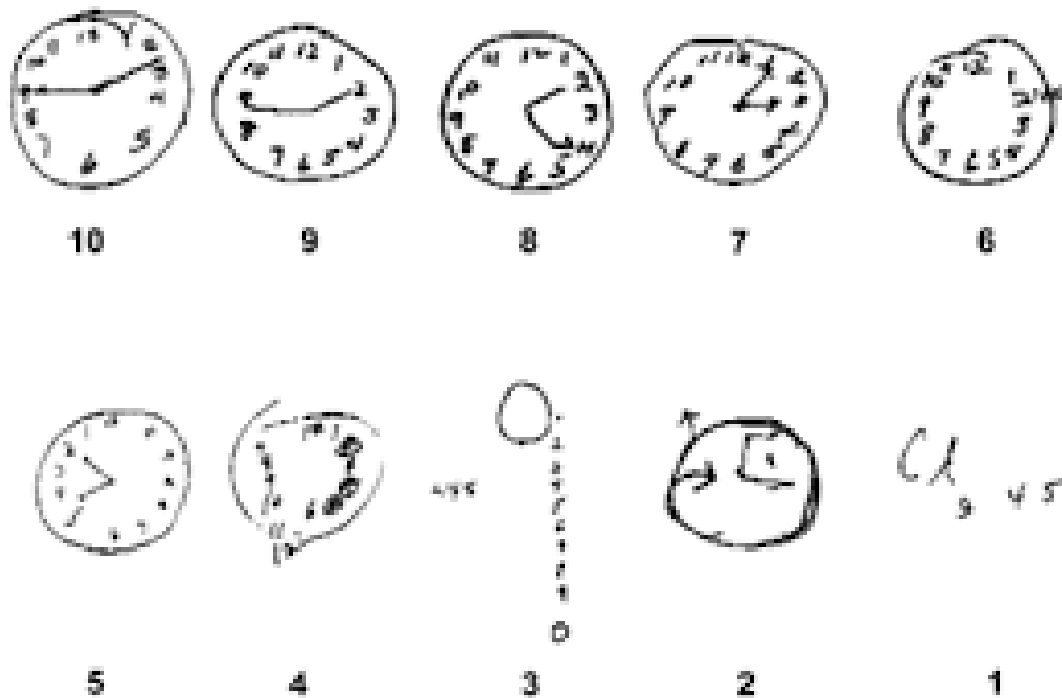
Najpogosteje se uporabljata:

- **Kratek preizkus spoznavnih sposobnosti (KPSS):**

Test ocenjuje orientacijo (ura, datum, letni čas), kratkoročni spomin, sposobnost računanja, sposobnosti vrednotenja preproste risbe, sposobnost računanja, govorno izražanje ter pisanje. Največ možnih točk je 30. Rezultat med 0 in 13 točkami predstavlja velik primanjkljaj, rezultat med 14 in 19 točkami kaže zmerni primanjkljaj, rezultat med 20 in 23 točkami predstavlja blag primanjkljaj ter rezultat med 24 in 30 točkami ocenjuje, da primanjkljaja ni. Pri testu se upošteva stopnjo izobrazbe ter starost.

- **Preizkus risanja ure:**

Zdravnik osebo prosi, da nariše uro, vpiše številke ter jo naravna na določeno uro. To je hiter in učinkovit test. Pri testu se ne upošteva stopnjo izobrazbe, ker uro tako rekoč vsi poznamo. Kljub temu da je test izredno preprost, zahteva več kognitivnih sposobnosti: vizualni spomin, načrtovanje, pozornost, ustno razumevanje, poznavanje števil ter koncentracijo. Osebe v višjih fazah demence pozabijo, da ustreza številka 2 označbi 10 minut. Težave, na katere naletijo osebe z Alzheimerjevo boleznijo, so dobro znane, zato test omogoča hitro določanje stopnje resnosti bolezni pri bolniku.

Slika 1: Razvoj postopka risanja ure pri osebah z demenco.

Na sliki je razvidno, da osebe v višjih fazah demence težje narišejo uro kot osebe v začetnih fazah. Številka 10 določa uro, ki jo je narisala oseba v začetni fazi bolezni in številka 1 prikazuje uro, ki jo je narisala oseba v pozni fazi bolezni.

1.3.2. Druga stopnja: identifikacija vrste demence

Ko zdravnik postavi diagnozo demence, mora odločiti vrsto le-te. Sprva postavi diagnozo, ki velja za diferencialno. Zdravnik določi, za katero vrsto demence gre. Na primer: če se osebi začnejo kazati težave s spominom, lahko določi Alzheimerjevo demenco. V nasprotju se pri frontotemporalni demenci začnejo kazati vedenjske težave. Demenco z Lewyjevimimi telesci na začetku pogosto spremljajo vizualne halucinacije ter kasneje težave z motoriko (okorelost okončin). Osebi, ki je doživela veliko možganih kapi in ima posledično težave z izgubljanjem spomina, bi določili vaskularno demenco.

Kljub vsemu pa danes stoodstotne zanesljivosti diagnoze ni, ker noben test ne določa zanesljivosti pri določanju diagnoze.

1.4. ZDRAVLJENJE DEMENCE

Poznamo več terapevtskih pristopov pri zdravljenju demence. Pirtošek (v Obravnava bolnikov 2004:17–18) razdeli terapevtski pristop na tri skupine:

1.4.1. Simptomatsko zdravljenje

Simptomatsko zdravljenje ne zavira napredovanja bolezni, marveč vpliva na različne možganske funkcije. Pri zdravljenju se uporabljajo zdravila, ki vplivajo na simptome bolezni. Zdravila vplivajo na tako imenovano »acetilholinsko hipotezo«. Ta hipoteza ugotavlja, da je nivo acetilholina pri bolnikih z boleznijo demence zelo znižan, zato se ga s pomočjo zdravil zvišuje.

1.4.2. Patofiziologija demence

Gre za zdravljenje, ki vpliva na bolezenski proces. Najučinkovitejši so preparati, ki jih imamo tudi na slovenskem tržišču (Exelon, Aricept, Reminyl). Zdravila dobro vplivajo na kognitivne funkcije, na vedenjske motnje ter na dnevne aktivnosti.

1.4.3. Preventivno zdravljenje

Preventivno zdravljenje vpliva na nastanek bolezni. Preventivno zdravljenje vpliva na preprečevanje fosforilacije tau, omejevanje vnetja, zmanjšanje oksidativnega stresa, nadomeščanje hormonov ter zdravljenje diabetesa ter vaskularnih bolezni.

Železnik (2012:112) navaja, da je zdravljenje demence odvisno od vrste demence. Demence, ki so posledica možganskih kapi, se zdravi tako, kot se zdravi možganske kapi. Potrebno je

jemati zdravila, ki preprečujejo ponovno možgansko kap. Možganska kap prinese novo izumrtje možganskih celic, kar negativno vpliva na demenco. Najpogostejša oblika demence je propadanje možganskih celic, česar se ne da preprečiti. Imenujemo jo nevrodegenerativna oblika demence. To obliko bolezni se zdravi z zdravili, ki izboljšujejo spomin, sposobnost izražanja ter pomnjenja. Z zdravili se zmanjšajo tudi nespečnost, agresivnost, depresija ter tesnoba.

Demenca tako vaskularnega kot degenerativnega tipa je pogostejša pri osebah s sladkorno boleznijo ter pri osebah, ki imajo težave z visokim krvnim pritiskom.

Pri Alzheimerjevi obliki demence se pogosto uporablja zdravilo memantin, ki deluje na živčni prenašalec, imenovan glutamat. Glutamat je zelo pomemben pri tvorbi spomina. Med živčnimi celicami se nahaja prostor, ki se imenuje sinapsa. Med prehajanjem informacije iz ene v drugo živčno celico se v sinapsah sprošča glutamat. Pri Alzheimerjevi obliki demence je v sinapsah glutamata preveč, zato postane toksičen za živčne celice. Z uporabo zdravila memantin se zavira prekomerne učinke glutamata in ob tem ohrani pomembno aktivno, ki vpliva na tvorbo spomina. Težko je oceniti, koliko časa je zdravilo učinkovito, ker je težko oceniti učinek zdravljenja pri bolezni, katere poslabšanje je neizogibno (Gendron 2015 :129).

1.5. KOMUNIKACIJA Z OSEBAMI Z DEMENCO

Komunikacija je interakcija med dvema ali več osebami, pri kateri naslovnik dobi informacijo, kateri določi vrednost ali pomen. Gre za pretok informacij od tistega, ki informacijo daje do tistega, ki jo prejema. Pomembno pri komunikaciji je to, da je sporočilo jasno, da ga lahko prejemnik dobro razume. V komunikaciji se lahko zgodi tudi to, da pride do motenj, zato je posledično informacija narobe razumljena. Pri komunikaciji z osebami z demenco moramo biti še posebej pazljivi, saj lahko hitro pride do motenj v razumevanju. Najpogostejše so neupoštevanje zmožnosti sogovornika za sprejem informacij, uporaba neznanih besed ter kulturna razlika med tistim, ki dobi informacijo in tistim, ki jo daje (Milošević 2001).

Nihče se ne rodi z znanjem, kako se sporazumevati z osebami z demenco, je pa pomembno, da se tega naučimo. Pomembno je, da smo v komunikaciji z osebami z demenco ustvarjalni, prilagodljivi in pripravljeni na različne odzive.

Prav tako kot Milošević tudi Naomi Feil (Van Hulsen 2007) pravi, da je komunikacija pri osebah z demenco motena. Vez med razumevanjem in prejemanjem informacij je pretrgana. Tisto, kar oseba pove, sprejemnik ne razume ali pa je sprejem povezan z motnjami. Ni pomembno, ali je prejemnik oseba z boleznijo demence ali ne. Pomembno je, da ponovno omogočimo komunikacijo. Skupno vsem terapijam je to, da se oddajnik in prejemnik nahajata na isti ravni. Pri komunikaciji je izredno pomembno zaupanje med nami oziroma svojci ter osebo z demenco.

S pomočjo empatije vzpostavimo zaupanje pri osebah z demenco, kar posledično ustvarja občutek varnosti. Le-ta jim daje moč, kar posledično poveča občutek lastne vrednosti, ki zmanjšuje stres, strah ter negotovost. Ko oseba z demenco čuti, da se sogovorec zanima zanjo, dobiva občutek zaupanja. Ko se vzpostavi zaupanje, je osebo z demenco manj strah neuspeha, počuti se močno in varno (ibid).

2. SOCIALNO DELO Z OSEBAMI Z DEMENCO

2.1. ELEMENTI IN KONCEPTI SOCIALNEGA DELA

Delovni odnos je opora socialni delavki, da vzpostavi pogovor, ki je usmerjen v raziskovanje in soustvarjanje dobrih izidov. Poznamo tri osnovne elemente delovnega odnosa, ki se ga uporablja v socialnem delu. To so: dogovor o sodelovanju, Lussijeva instrumentalna definicija problema (1991) in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje po Bouwkampu in Vriesu (1995). Pri delovnem odnosu se opiramo še na štiri druge pomembne koncepte v socialnem delu. To so: perspektiva moči (Saleebey 1997), etika udeležnosti (Hoffman 1994), znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993) ter ravnanje s sedanjostjo ali koncept sonavzočnosti (Andersen 1994).

2.2. VLOGA SOCIALNEGA DELAVCA

Mali (2011) poudarja, da je med najpomembnejšimi spretnostmi v socialnem delu sporazumevanje z uporabniki. Sporazumevanje je najpomembnejša tehnika za uresničevanje metod in načel socialnega dela. S približanjem uporabniku lahko razumemo in spoznamo njegov življenjski svet, situacijo, stiske. V središču soustvarjanja je uporabnik, kateremu socialni delavec sledi v pripovedi in v nadaljevanju skupaj soustvarjata rešitve ter želene izide. Med uporabnikom in socialnim delavcem prihaja do medsebojnega spoznavanja, usklajevanja in prilagajanja.

Osebe z demenco učijo nas, socialne delavce, kako z njimi delati, kako se jim približati in kako govoriti njihov jezik. Pri delu z osebami z demenco moramo stopiti izven okvirja dela z ljudmi, ki nimajo demence. Ni nobenega točnega pravila, kako se sporazumevati z osebami z demenco, ker je vsaka oseba edinstvena in se srečuje s svojo obliko bolezni demence.

Christine Bryden ima sama demenco, vendar je kljub bolezni zapisala in izdala knjigo, kako pristopati do oseb z demenco.

Zapisala je: *„Ljubite nas takšne, kot smo. Obiskujte nas in se družite z nami tudi, če ne veste, kaj bi nam rekli. Ne potrebujemo vaših besed. Bolj potrebujemo vašo navzočnost, da vam lahko zaupamo občutke. Še vedno smo tukaj, s čustvi in dušo, in našli nas boste, če boste le želeli.“* (Christine Bryden).

Menim, da je ta zapis izredno pomemben za socialne delavce, saj nam oseba, ki ima bolezen demenco, govori o svojih občutkih in pove, kako komunicirati z njo. Razvidno je, da so tudi osebe z demenco samo ljudje, ki potrebujejo toplino in stik s sočlovekom. Menim, da je pomembno dejstvo, da se zavedamo, da kljub bolezni še vedno čutijo in živijo.

Mali (2011) pravi, da je pomembno raziskovati zakonitosti sporočanja vsakega posameznika posebej, saj sta tudi doživljanje in potek bolezni pri vsakem posamezniku drugačna. Poudarja, da nas osebe same učijo, na kak način naj komuniciramo z njimi, da jih moramo obravnavati kot enakovredne sogovornike, poskušati menjavati besedno sporočanje z nebesednim. Potrebno je, da se jim prilagajamo, ker se oni nam težko. Pomembno je raziskovanje in preizkušanje, ker brez testiranja ne bomo izvedeli, kaj posamezniku ustreza in kaj ne. Pomembno je, da se osebe z demenco ob nas počutijo varne in sprejete. Pri zagotavljanju občutka varnosti lahko uporabimo stisk roke ali objem.

2.3. VALIDACIJA

Besedo gre nameniti validaciji, ki jo je raziskala ameriška socialna delavka Naomi Feil. Validacija je več kot tehnika sporazumevanje. Naomi jo poimenuje kot tehniko, ki ne omogoča zdravljenja ter povrnitve kognitivnih sposobnosti uporabnika, marveč nam pomaga pri delu z osebami z demenco, da se lažje z njimi sporazumevamo kljub pomanjkanju kognitivnih sposobnosti.

Validacija ne želi spremeniti človeka, marveč ga sprejeti in razumeti. Validacija po Naomi pomeni priznavanje veljavnosti, spoštovanje, spremljanje drugega na njegovi poti. Kar nam

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

pove oseba z boleznijo demence, je pravilno, kljub temu da se ne sklada z našo realnostjo. Pomembno je, da osebe z demenco jemljemo resno (Van Hulsen 2007).

Validacijo lahko uporabljamo kot pomoč pri izboljšanju odnosov z osebami z demenco ter odnos med svojci in strokovnim osebjem. Cilja Naomi Feil sta bila upočasnjevati proces staranja ter preprečiti, da bi demenca hitro napredovala. Osebi z demenco pomagamo ponovno vzpostaviti občutek lastne vrednosti. S tem, da osebo jemljemo resno in jo spoštujemo, se pri njej povečuje samozavest ter posledično zmanjšujeta stres in strah. Z izboljševanjem neverbalne ter verbalne komunikacije se oseba z demenco počuti manj izključeno.

Pri delu z osebami z demenco je izredno pomembno, da uporabljamo empatijo kot validacijo. Empatija nam omogoča, da lažje vstopimo v njihov svet. Temelj empatije je, da se poskušamo vživeti v svet dementne osebe, jo sprejemati ter ji pustiti njeno dostojanstvo. Bistvo validacije je torej empatično razumevanje osebe, s katero delamo (ibid).

S tehniko validacije spoznavamo možnosti, potrebe oseb z demenco ter sposobnosti. Odnos med socialnim delavcem in uporabnikom temelji na spoštovanju, razumevanju ter sprejemanju oseb z demenco, ne da bi ob tem poudarjali njihove zmanjšane zmožnosti. Z uporabo validacij lahko zmanjšamo, da oseba prehitro pade v višjo fazo bolezni (ibid.).

Ponovno citiram besede poznavalke življenja z demenco Chrystine (2005):

»Ravnajte z nami, kot da nimamo demence, in v naši navzočnosti ne govorite, kot da nas ni. Ne kritizirajte, ne iščite napak in ne zasmehujte nas. Predvsem pa ne delajte namesto nas. Spoštujte nas in spoznavajte, kako močno se trudimo obvladovati naše življenje. Osredotočite se na naše sposobnosti, ne pomanjkljivosti. Ravnajte z nami kot z osebami in nas vključujte v življenje. Spodbujajte nas pri aktivnostih, ki jih imamo radi, saj nam pomagajo občutiti spoštovanje in nam dajejo občutek, da smo še vedno del družbe.«

Pri validaciji Naomi v osredje postavlja dotik, uporabo bližine in distance. Dotik je poleg vonja, sluha in vida pomembna oblika komuniciranja. Pri starejših osebah z demenco je zaznavanje velikokrat omejeno na neposredni stik oziroma neposredno telesno bližino. Z

dotikom se lažje približamo osebi, vendar mora biti dotik pravilno uporabljen. Pri starejših osebah se sluh in vid slabšata, zato je pomembno, da ko jih nagovarjamo, z rahlim pritiskom položimo dlan na njihovo ramo. Dotiki so signali, da nekaj čutimo. Pri dotiku pa moramo biti previdni, saj vsak človek ni naklonjen vsem vrstam dotikov. Težko je reči, kaj je pravilno in kaj napačno, pomembno je, da sogovornika opazujemo in se osredotočimo, kdaj so dotiki prijetni in kdaj ne (ibid.).

3. GLASBENA TERAPIJA

V glasbeni terapiji je glasba uporabljena na različne načine. Glasba je sredstvo, ki nam omogoča neverbalno komunikacijo, razumevanje brez besed. Poslušanje glasbe popelje človeka v določena čustva in določene predstave. Glasbena terapija zaradi svoje terapevtske usmeritve glasbo uporablja kot sredstvo pridobivanja informacij. Glasba ni sama po sebi cilj ali bistvo, je le most za gradnjo terapevtskega odnosa med terapevtom in uporabnikom (Knoll 2006, v Knoll 2011).

3.1. ZGODOVINSKI PREGLED

Zdravilno moč glasbe lahko spremljamo že skozi celo zgodovino. Glasba je bila od nekdaj prisotna med ljudmi, na zemlji. Že v starih kulturah so ljudje zemeljsko glasbo dojemali kot odmev kozmične glasbe, ker sta se obe podrejali istim božanskim zakonom. Glasba ima moč, da izzove čustvene odzive. Glasba ima moč, da se dotakne zavedne in nezavedne plasti uma in vzpostavi močan stik z močnimi čustvi in strastmi, ki so zasidrani globoko v duhu in spominu. Zvočno energijo lahko uporabljamo z dobrimi in slabimi nameni.

Tako so že stare kulture verjele, da lahko glasbo uporabljajo v zdravilne namene. V 2600 let starih egipčanskih papirusih lahko najdemo uroke zdravljenja različnih bolezni, kot so neplodnost in revmatične bolečine. Igranje na liro je ozdravilo duševno bolezen Aleksandra Velikega. V helenistični kulturi je igranje na flavto blagodejno vplivalo pri vnetju bedrnega živca, nam poznanega išiasa (Dewhurst – Maddock, 1999).

Aristotel je predstavil eno izmed prvih teorij o prenosu zvoka po zraku. Pollio je že v času prvega stoletja pred našim štetjem odkril vedenje o akustiki stavb, moči odmeva ter odboja zvoka. Ugotovil je, da se zvok pri odboju razprši. Odbiti zvok se tako vrne kot odmev in

vpliva na uho in telo poslušalca. S ponavljajočimi, močnimi mantrami so dosegli, da se je posameznikova zavest dvignila do te mere, da je občutil enost z božansko silo. Grki so bili celo tako napredni, da so izdelovali školjke, ki si dodatno usmerjale in odbijale zvok po določenih vzorcih. Molitve in pesmi so v tem času dvigovale človekovo zavest v nove višave.

Osebnostno zame je izredno pomemben podatek, da so mnoge družbe prepovedovale določene vrste glasbe, predvsem v času, ko se otroci še oblikujejo in odraščajo. Imeli so veliko zavedanje o vplivu zvoka na vse vidike življenja ter o možnih posledicah zvoka na zdravje ter človekovo ravnanje. Julij Cezar se je zavedal močnega vpliva zvoka na ljudi, zato je izdal odlok o hrupu ter celo ukazal polaganje slame po ulicah za pridušitev le-tega (Andrews 2004, 15–18).

3.2. OPREDELITEV GLASBENE TERAPIJE

Glasbena terapija je proces, pri katerem sodelujeta glasbeni terapevt in uporabnik. Gre za proces, pri katerem terapevt uporablja glasbo v vseh dimenzijah: telesnih, duhovnih, miselnih, čustvenih, socialnih in estetskih. Cilj glasbene terapije pa je izboljšanje, obnavljanje ter vzdrževanje uporabnikovega zdravja (Kuzma 2001).

Pavličević (1997, v Kuzma 2001) pravi, da se glasba uporablja z namenom komunicirati drug z drugim ter ponovno vzpostaviti primarnost neverbalnega in predverbalnega komuniciranja. Schalkwijk (1994) poimenuje glasbeno terapijo kot metodo, ki se najpogosteje uporablja individualno. V glasbeni terapiji rezultat ne igra posebne vloge, vendar je pomemben terapevtski proces. Bolj ko je delo usmerjeno v proces, manj pomembne postajajo določene dejavnosti in vedno večjo vlogo in pomen dobiva glasbena improvizacija. Terapevt si prizadeva ustvariti odnos med njim in uporabnikom z namenom, da se odpravijo ali zmanjšajo njegove težave, konflikti, motnje.

Glasbena terapija je ustvarjalni proces, ki spodbuja osebnostno rast in spremembo. Gre za znanost uporabe glasbe kot enega izmed terapevtskih sredstev za izboljšanje kakovosti uporabnikovega življenja. Glasbena terapija ponuja alternativno obliko neverbalne

komunikacije po glasbenem mediju. Združuje tako verbalno kot neverbalno komunikacijo (Furlan 2006, v Wigram 2002).

Pojem glasbena terapija se lahko opredeli tudi glede na populacijo, s katero izvajamo glasbeno terapijo. Pri nekaterih ljudeh se uporablja glasbena terapija v rehabilitacijske namene kot proces ponovne vzpostavitve sposobnosti ter izboljšanja funkcionalnih sposobnosti. V tem primeru je to glavni fokus terapije. Glasbena terapija se uporablja tudi pri ljudeh, ki trpijo za kronično boleznijo ter jim zdravstvo pravi, da imajo neozdravljivo bolezen. V tem primeru se glasbena terapija uporablja za doseganje potencialov, za reševanje fizičnih, čustvenih ter psihičnih težav, za zagotavljanje potreb posameznika, ki ima kronično ali kakšno drugo bolezen (Wigram idr. 2002).

Glasbena terapija se uporablja tudi pri ljudeh, ki nimajo kroničnih bolezni, vendar želijo spoznati svoje sposobnosti, bolj poglobljeno sebe, hkrati želijo živeti bolj polno ter zdravo življenje. Terapija vpliva na vse ljudi, tako na ljudi v rehabilitaciji, na kronično bolne ljudi ter na popolno zdrave, ki si želijo nekaj več. Obstajajo različne opredelitve glasbene terapije glede na filozofijo ali pristop terapevta v terapiji (ibid.).

3.2.1. Vedenjska glasbena terapija

V vedenjsko-glasbeni terapiji glasba vpliva na človekovo samozavest. Vpliva na povečanje možnosti prilagajanja na spremembe ter na ustrezno obnašanje v družbi. Lahko vpliva tudi na zmanjševanje oziroma odpravo negativnih vedenjskih vzorcev oziroma navad. V tem primeru se lahko glasba uporablja kot pozitivno ali negativno sredstvo.

3.2.2. Psihoterapevtska glasbena terapija

Pri psihoterapevtski glasbeni terapiji se glasba uporablja kot orodje za pristop v uporabnikov svet. Uporabnik uvidi njegove potrebe v življenju, njegove kvalitete. Z glasbeno terapijo je vključen v psihodinamičen pristop, kjer začne razmišljati o svojem življenju, o svojih mislih, občutkih, stališčih ter odnosih.

3.2.3. Izobraževalna glasbena terapija

Glasbena terapija se izvaja znotraj izobraževalne ustanove. Terapevt v takšni terapiji skuša pri otrocih ali mladostnikih najti njihove cilje, ki se nanašajo na učne procese, razvoj, uresničevanje potencialov ter zadovoljevanje potreb v povezavi z njihovim izobraževalnim programom (ibid.).

3.3. VPLIV GLASBE NA ČLOVEKA

Znanstvene raziskave so ugotavljale fiziološke učinke glasbe na dihanje, srčni utrip, krvni pritisk ter ožilje. Na podlagi tega raziskovanja so ugotovili, da prisotnost glasbe blagodejno vpliva na določene bolečine. Postopoma so spoznavali zdravilno vrednost zvoka in glasbe predvsem na področju duševnega zdravja, delovne terapije ter psihološke rehabilitacije.

Zvok je bistveni del življenja. Živimo v svetu zvokov, slišnih, neslišnih, zavednih ter nezavednih, stresnih in prijetnih, zvokov, ki zdravijo ter zvokov, ki uničujejo. Ko zvočni valovi vstopijo v telo, se v celicah sprožijo tresljaji z isto frekvenco. Združenje v isto frekvenco pomaga pri okrepitvi in obnovitvi zdravja organizma. Velika količina vode v tkivih pomaga pri prenašanju zvoka. Človeško telo je podobno izredno edinstvenemu, zapletenemu in natančno uglasenemu glasbenemu inštrumentu. Vsak atom, molekula, celica, tkivo in organ oddaja frekvence na čustveni, telesni, duševni ter duhovni ravni (Dewhurst – Maddock, 1999).

Andrews (2004) pravi, da je zvok dejavnik, ki odločilno vpliva na stanje človekove zavesti. Razliko med naključnimi zvoki vsakdanjega življenja ter usmerjeno uporabo svetih zvokov vidi v tem, da prvi ustvarja neskladje, drugi pa harmonijo. Pravi, da ko se naučimo usmerjati in ustvarjati sveti zvok preko človekovih energijskih centrov (čaker) v fizično telo, lahko vzpostavimo ravnovesje, ki okrepi celoten energijski sistem. Na vseh ravneh postane človek bolj zdrav, lahko pa se s pomočjo glasbe prekinejo tudi negativne lastnosti in vzorci, kadar se ti pojavijo v fizičnem telesu.

3.4. NAČELO RESONANCE

Resonanca je osnovni fizikalni princip, ki se ga uporablja pri zdravljenju z zvokom. Dewhurst – Maddock (1999: 21–22) pravi, da ima vsako telo svojo naravno frekvenco nihanja. Za primer je navedel, da tudi kozarec za vino oddaja naravno frekvenco, če se ga s prstom dotaknemo. Kozarec oddaja zveneč ton, ki ima naravno frekvenco, ki je odvisna od velikosti in oblike kozarca. Meni, da lahko izšolani pevec ujame naravni ton kozarca in ta povzroči, da začne nihati na isti frekvenci. Tem pojavu pravimo resonanca ali vsiljeno nihanje. Zaradi resonance v tem primeru tudi, ko kitarist zaigra na struno, ta odda svojo energijo, ki se prenaša na druga telesa.

Andrews (2004) pravi, da je vsaka celica v našem telesu zvočni resonator, ker se lahko odzove na kateri koli zvok zunaj telesa. Vsak organ, ki ima celice s podobno vibracijo, se kot skupina odziva na zvočno valovanje. Na zvočno valovanje se odzivajo telesni sistemi ter prav tako čustvena, duhovna in mentalna stanja zavesti. S pravilnim usmerjanjem, nadziranjem lastnega glasu ter z uporabo glasbil lahko tako vplivamo in stimuliramo veliko simpatetičnih vibracij v našem telesu. Kadar zvoki dosežejo človeško telo, ima lahko resonanca blagodejen ali uničevalen učinek.

Z glasbo, glasom ali kako drugače proizvedenem zvokom lahko spreminjamo elektromagnetna polja in impulze v človeku in okolju. To pomeni, da lahko z njihovo uporabo eno izmed njih ali v kombinaciji vplivamo na neravnovesje človekovega parametra in s tem tudi na obnovitev homeostaze, lajšanje bolečin, hkrati pospešimo zdravljenje. Zvok lahko spreminja vzorce možganskih valov in tako vpliva na koncentracijo, sproščanje, ustvarjalnost ter povečanje zavedanja duševnih in duhovnih stanj.

3.5. UPORABA GLASBENE TERAPIJE

Glasbena terapija je namenjena ljudem v vseh različnih stanjih. Pozitivne učinke ima lahko prav vsak posameznik. Kuzma (2001) pravi, da je glasbena terapija namenjena osebam s telesnimi boleznimi, travmami, senzomotoričnimi težavami, poškodbami, psihiatričnimi motnjami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami, komunikacijskimi težavami, zasvojenostmi, nerazvitimi možgani, težavami pri učenju, staranju itd.

David J. (v Pepelnak Arnerić, 1997) pravi, da se glasbena terapija uporablja v vseh starostnih skupinah ljudi, v skupini ali individualno. Glasbena terapija je izredno uporabna pri delu z otroki, ki imajo težave pri učenju, pri osebah s psihičnimi problemi. Uporablja se v zdravstvenih domovih, pri delu z otroki s posebnimi potrebami, v bolnišnicah, v domovih za ostarele. Skratka, uporabna je na vseh področjih.

Glasba vpliva kot samoaktualizacija, vpliva na hitrejše in učinkovitejše učenje, lajša in sprošča stres, obvladuje bolečine. Razlika med glasbo ter drugimi terapevtskimi pristopi je v tem, da je tukaj glasba temeljno terapevtsko sredstvo. V središču je glasbeno doživetje. Glasbena terapija temelji na tezi, da je vsak človek, ne glede na starost ali glasbeno podlago, sposoben glasbenega izražanja in vrednotenja. Osnovna oziroma normalna glasbena sposobnost vključuje zmožnost učenja petja, igranje na enostavne instrumente, odzivanje na glasbene prvine, zapomnitve glasbe, dožemanje odnosov med zvoki, dajanje pomena glasbenemu doživetju (Kuzma 2001).

Bruscia (1986, po Kuzma, 2001) glasbeno terapijo poimenuje kot vir za terapevtsko spreminjanje. Glasbena terapija poteka na različnih ravneh:

- *Pomožna raven*: gre za uporabo glasbe, ki nima terapevtskega namena, vendar je kljub temu povezana s pozitivnimi učinki;
- *Zvišana raven*: se uporablja za povečanje učinkov drugih načinov zdravljenja;
- *Intenzivna raven*: glasbena terapija se uporablja kot glavna in ključna vloga ter povzroča bistvene spremembe v uporabnikovem življenju;

- *Osnovna raven*: glasbena terapija zavzema edino vlogo v srečanju med uporabnikom ter glasbenim terapevtom, ki se uporablja za bistvene spremembe v uporabnikovem življenju.

3.6. OBLIKE GLASBENE TERAPIJE

Knoll (2011) loči med dvema glavnima smerema glasbene terapije. Aktivno in receptivno. Med seboj se razlikujeta v načinu glasbenega medija.

3.6.1. Aktivna glasbena terapija

Pri aktivni glasbeni terapiji se terapevt in uporabnik ukvarjata z aktivnim igranjem glasbe, t. i. prosto glasbeno improvizacijo, ki ima sporočilno, podzavestno vrednost. Glasbene izkušnje omogočajo izražanje čustev in pogovor o uporabnikovih težavah, ki se pokažejo skozi njegovo glasbeno ustvarjanje.

V aktivni glasbeni terapiji se uporablja pesem ali improvizacija za izražanje pri osebah, ki se ne morejo več izražati z besedami. Za vključevanje v glasbeno improvizacijo oseba ne potrebuje predhodnega glasbenega znanja. Osebe z demenco se velikokrat težje izražajo in se pri govoru izgubljajo. Besedne zveze velikokrat manjkajo ali so nepovezano izrečene. Odell – Miller (v Wigram 2002) pove, da je lahko improvizacija alternativno sredstvo za izražanje in komuniciranje, ker gre za kombinacijo glasbe in improvizacije.

Pogosta improvizacija vpliva na večje sodelovanje oseb z demenco. Glasbena terapija se osredotoča na izražanje, kar posledično vpliva na govor in razmišljanje. Čeprav je pri osebah z demenco poškodovan čelni režanj možganov, imajo v sebi naravni glasbeni instinkt.

Glasbeni terapevt s pomočjo improvizacije ohranja in spodbuja nagon oziroma glasbeni instinkt. Aldridge (1996: 198, v Bunt 2002) pravi, da v glasbeni improvizaciji sprva osebe z boleznijo demence obvladujejo ritem. Ritem je na začetku jasno določen in močan, vendar postopoma se izgublja. Postane nenatančen, izgublja svojo obliko in živahnost. Naloga glasbenega terapevta je, da ponovno vzpostavi strukturo, da se lahko oseba vključi in tako vzdržuje splošno zaznavanje ritmične strukture.

Med izvajanjem glasbene delavnice sem opazila gospo, katere še nikoli nisem slišala govoriti. Med petjem me je vedno spremljala in poslušala, vendar ni nikoli pela. Gospa je po petem srečanju začela odpirati usta in izgovarjati besede, ki sicer niso bile enake kot besedilo, vendar so pa bile v ritmu pesmi. Gospa je pela zraven, vendar je besedilo izvajala po svoje.

Aktivna glasbena terapija lahko poveča odzivanje in sodelovanje osebe z demenco, spoznavanje samega sebe, svoje zavesti ter povečanje občutka za samospoštovanje (Lippin in Micozzi 2006, v Wall in Duffy 2010). Petje, igranje na inštrument, gibanje ob glasbi pomagajo pri spoznanju človekovih neizpolnjenih potreb, izražanju (Clair v Wall in Duffy 2010).

3.6.2. Receptivna glasbena terapija

Receptivna glasbena terapija se usmerja v poslušanje glasbe. Namen je spodbujanje asociacije in usmerjanje pozornosti na lastno telo ob poslušanju glasbe ter potem pogovor o izkušnjah ob poslušanju glasbe (Knoll 2011).

Ziv (2007, v Wall in Duffy 2010) je delal raziskavo o vplivu glasbe v ozadju na osebe z demenco. V svojo raziskavo je vključil 26 stanovalcev doma starejših občanov v Izraelu. Za analizo rezultatov je uporabil model CMAI (Cohen – Mansfield 1989) in ugotavljal razliko med uporabniki, ki so imeli glasbo v ozadju ter med tistimi, ki je niso imeli. Osredotočil se je na pozitivno vedenje, ki je vsebovalo smejanje, govorjenje ter očesni stik, na negativno vedenje, ki je vsebovalo agresijo in vznemirjenost, ter na nevtralno vedenje, ki je vsebovalo spanje, gledanje. Rezultati raziskave so pokazali, da se je pri uporabnikih, ki so imeli glasbo v ozadju, izboljšala pozitivna naravnost, ki je vključevala smeh in govor.

3.7. VPLIV GLASBENE TERAPIJE NA OSEBE Z DEMENCO

Osebe z Alzheimerjevo obliko demence imajo dokazano dlje ohranjeno sposobnost za risanje, igranje klavirja ali drugega inštrumenta kot pa za izvajanje navidezno enostavnejših dnevnih aktivnosti (Crystal et al. 1989, v Bunt 2002). Razpoložljivi podatki kažejo, da je lahko glasbena terapija koristna pri zdravljenju ali obvladovanju simptomov, ki kažejo na demenco. Helen Odell – Miller (v Bunt 2002) je leta 1980 raziskovala, kako vpliva glasbena improvizacija na osebe z boleznijo demence.

Ugotovila je sledeče:

- Osebe z demenco veliko bolj sodelujejo in se odzivajo v glasbeni terapiji kakor v ponavljajočem govoru.
- Osebe, ki so prejele glasbeno terapijo, kažejo pol ure po terapiji višjo stopnjo sodelovanja kakor kateri drugi dan ob isti uri brez prejemanja glasbene terapije.
- Osebe, ki redno sodelujejo v glasbeni terapiji, sodelujejo v času terapije bolj kot osebe, ki so v glasbeno terapijo vključene le občasno.

Sama sem izvajala enkrat tedensko glasbene delavnice, kjer smo s stanovalci v DSO Krško prepevali ljudske pesmi. Spominjam se primera, ko sem z gospo S. S. prvič prepevala. Z njo sem se sicer že velikokrat prej pogovarjala, vendar se me naslednji dan nikoli ni spomnila. Prvič, ko sem prišla v skupino pet, sem se vsem predstavila, potem smo skupaj pol ure prepevali. Gospa je pri petju sodelovala. Naslednji dan sem jo prišla obiskat. Ko sem sedla zraven nje, je rekla, da smo včeraj zelo lepo peli. Bila sem zelo presenečena, saj me še nikoli ni prepoznala naslednji dan. Imela sem nekakšen občutek, da je glasba vplivala na njeno razpoloženje in je bila posledično bolj skoncentrirana.

Včasih sem glasbeno delavnico združila tudi z branjem zgodb. Spominjam se gospoda F. O., ki je ob branju moje zgodbe spal. Po prebrani zgodbi sem začela s petjem in igranjem na kitaro. Gospod je sedel na kavču nepremično in spal. Po nekaj preigranih melodijah je začel premikati nogo po ritmu. Ves čas, ko sem igrala in prepevala, je z mano sodeloval tako, da je z nogo udarjal ob tla v ritmu kitare.

Dostopno na internetu (<https://www.youtube.com/watch?v=a-gdIx5o9qw>, 29.6.2016)

Na posnetku, ki je bil objavljen na youtube-u 5. 1. 2014, je vidno, kakšen vpliv ima glasba na gospoda Hardyja, ki boleha za demenco. 95-letni Hardy je bil v mladosti jazz pianist. Ker je zbolel za demenco, je šel v dom starejših občanov. Njegova največja želja je bila, da bi še enkrat zaigral z jazz skupino. Glasbeniki so mu omogočili, da so skupaj zaigrali znano skladbo od Franka Sinatre. Gospod Hardy je kljub bolezni odigral na klavir skladbo tako, kot je igral včasih. Kljub demenci ima gospod v sebi veliko znanja in spretnosti.

Glasba vsebuje veliko različnih elementov, vključno z ritmom in melodijo. Glasba vpliva na različne dele možganov. Boso (et al. 2006) pravi, da združenje glasbe in besedila poveča učinke oziroma vplive na možgane veliko bolj kot samo besedilo oziroma govorjenje. Glasbeni dražljaji aktivirajo posebne dele možganov, ki so povezani s čustvenimi vedenji, hipotalamusom ter čelnim režnjem.

Ledger in Baker (2007, v Wall in Duffy 2010) sta v Avstraliji izvajala raziskavo, s katero sta želela raziskati dolgoročne učinke skupinske glasbene terapije na vznemirjenost pri osebah z Alzheimerjevo obliko demence. Izbrala sta osebe iz 13 različnih domov starejših občanov. Glasbeni terapevt je izvajal glasbeno terapijo enkrat tedensko in včasih pred in po terapiji zapisal odzivanje oziroma obnašanje oseb, ki so bile vključene v glasbeno skupino. Terapijo je izvajal v dveh različnih skupinah. Po končani terapiji je potem 5-krat v enem letu ponovno zapisal svoja opažanja, katera sta kasneje Ledger in Baker primerjala. Ugotovila sta, da med skupinama ni bilo bistvenih razlik, razlika pa je bila v tem, da so bile osebe med glasbeno terapijo in takoj po njej veliko bolj skoncentrirane in zbrane kakor po njej. Učinki glasbene terapije sčasoma niso bili več prisotni pri osebah z Alzheimerjevo boleznijo.

Wall in Duffy (2010) pravita, po analizi različnih raziskav, da ima glasbena terapija na osebe z demenco pozitiven učinek le kratek čas. V tem kratkem času učinka se pri ljudeh z demenco zmanjša vznemirjenost, manj so verbalno in psihično nasilni. Pozitivni učinki se posledično prenesejo tudi na njihove skrbnike.

4. METODOLOGIJA

4.1. FORMULACIJA PROBLEMA

Že v času, ko sem izvajala v DSO Krško glasbene skupine enkrat tedensko, sem ugotovila, da ima glasba močen vpliv na osebe z demenco. Glasba je nanje vplivala tako, da so bolj sodelovali pri aktivnostih, bili so bolj zadovoljni, začeli so se izražati preko glasbe ter odzivati na ritem glasbe s premikanjem nog ali rok.

Zastavljeni raziskovalni problem je: Kakšen vpliv ima glasba na osebe z demenco?

V raziskavi sem se želela poglobiti in še povečati vnos glasbe v vsakdan oseb z demenco. Izpeljala sem dvotedensko glasbeno terapijo in opazovala, kakšen vpliv ima glasba na osebe z demenco. Zanimalo me je, kako glasba vpliva na njihovo počutje, na njihovo delovanje v skupini in kako se odzivajo na glasbo.

Osnovna raziskovalna vprašanja:

- Kakšen pomen je imela glasba v uporabnikovem življenju?
- Kako uporabnik deluje v skupini med drugimi uporabniki?
- Koliko pomoči potrebuje uporabnik pri oblačenju in hranjenju?
- Katere svojce in kako pogosto jih prepozna?
- Kakšne so teme pogovora z drugimi uporabniki, svojci ali zaposlenimi?
- Kako se vključuje v dnevne aktivnosti?
- Kako se počuti v DSO Krško?
- Kakšen vpliv ima glasba na osebo z demenco?
- Kakšen vpliv ima vsakodnevno petje na osebo z demenco?

- Kako se počuti med glasbeno terapijo?
- Kako se počuti neposredno po glasbeni terapiji?
- Kako se počuti po glasbeni terapiji tekom dneva?

4.2. VRSTA RAZISKAVE

Glede na vrsto podatkov, ki sem jih izbrala, je moja raziskava kvalitativna. Pri kvalitativni raziskavi je gradivo obdelano in analizirano na besedni način. Ne uporablja se operacij s števili ter merskih postopkov (Mesec 1998). Raziskavo sem izvajala v gospodinjski skupini Meta, kamor sem hodila pet dni na teden, dva tedna zapored. Izvajala sem petje ob kitari v skupini, vendar sem se osredotočila na tri uporabnike. Uporabila sem sistematično opazovanje. Uporabila sem opazovanje s popolno udeležbo, katero sem skozi svoje zapise kvalitativno obdelala.

Glede na pristop je raziskava kvalitativna. Moj namen je bil ugotoviti, kakšen vpliv ima vsakodnevno petje ob kitari na osebe z demenco.

Zaradi malega števila oseb, vključenih v raziskavo, vzorec ni reprezentativen, zato je pridobljenih podatkov ne morem posploševati.

4.3. MERSKI INSTRUMENT

Za merski instrument sem v raziskavi uporabila standardizirani vprašalnik ter dnevniške zapise, katere sem zapisala takoj po vsakodnevni končani glasbeni terapiji.

Vnaprej sem imela pripravljene tri vprašalnike, eden je bil pred začetkom izvajanja glasbene terapije, drugi med izvajanjem glasbene terapije ter tretji po končanem izvajanju glasbene terapije. Prvi vprašalnik sem torej izpolnila pred začetkom izvajanja glasbene terapije, drugega po enem tednu glasbene terapije ter zadnjega po dveh tednih izvajanja glasbene terapije.

4.4. OPREDELITEV ENOT RAZISKOVANJA

V svoji raziskavi imam tri enote raziskovanja. Med njimi sta dve osebi ženskega spola ter ena oseba moškega spola. Zaradi varovanja osebnih podatkov sem imena oseb spremenila. Pri analizi podatkov sem osebe poimenovala s črkami A, B in C. Osebo A sem poimenovala Ana, osebo B Bojana in osebo C Cene. Vse osebe so osebe z demenco in trenutno bivajo v DSO Krško. Pred začetkom izvajanja glasbene terapije sem svojce vprašala, če lahko vključim njihove svojce v raziskavo, kjer bom raziskovala vpliv glasbe na osebe z demenco. Vsi trije so privolili. Glasbena terapija je potekala v gospodinjski skupini Meta. Ime gospodinjske skupine sem ravno tako zaradi varovanja podatkov spremenila.

4.5. ZBIRANJE PODATKOV

Za izvajanje raziskave sem naprej pridobila dovoljenje direktorice DSO Krško. Kasneje sem si izbrala uporabnike, katere sem želela vključiti v raziskavo, in pridobila dovoljenje njihovih svojcev. Nato sem iskala primeren prostor, kjer bi izvajala glasbeno terapijo. Dogovorila sem se z vodjo gospodinjske skupine Meta, da se bo glasbena terapija izvajala v njeni gospodinjski skupini. Dogovorila sem se tudi z vodjo gospodinjske skupine, kjer biva gospa Ana, da bom gospo Ano vsak dan odpeljala na glasbeno terapijo v gospodinjsko skupino Meta in jo potem pripeljala nazaj.

Zbiranje podatkov je trajalo od 11. 7. do 22. 7. 2016, torej v času izvajanja glasbene terapije. Pred začetkom izvajanja terapije sem sama izpolnila vprašalnik ter ga tudi poslala po pošti svojcem, katerih starši so bili vključeni v terapijo. Po enem tednu sem ponovno izpolnila vprašalnik med izvajanjem glasbene terapije. Po pošti sem ponovno svojcem poslala vprašalnik, tokrat sem poslala kar oba vprašalnika. Vprašalnik med izvajanjem glasbene terapije ter vprašalnik po izvajanju glasbene terapije. Po vsaki glasbeni terapiji sem tudi zapisala vsa opažanja, vse podrobnosti, ki so se dogajale na glasbeni terapiji. Opažanja sem zapisovala za vsakega uporabnika posebej.

Glasbena terapija se je torej izvajala od 11. 7. 2016 do 15. 7. 2016 ter od 18. 7. 2016 do 22. 7. 2016. Želela sem jo izvajati vsak dan od 10.00 do 10.30, vendar sem jo včasih zaradi obiskov ali slabega počutja uporabnikov morala prilagoditi. Vsakič pa se je izvajala nekje od 10.00 do 12.00 ure. Glasbena terapija je trajala trideset minut.

4.6. OBDELAVA GRADIVA

Najprej sem sestavila vprašalnik, poslala sem ga tudi svojcem oseb, ki sem jih vključila v glasbeno terapijo. Vprašalnike sem izpolnila pred, med in po končanem izvajanju glasbene terapije. Po končanem izvajanju glasbene terapije sem zbrala vprašalnike, ki so mi jih dali svojci.

Pri analizi podatkov sem najprej določila enote kodiranja, potem sem vprašalnike odprto kodirala in nato še osno. Dnevniške zapise, ki sem jih zapisovala takoj po vsaki končani glasbeni terapiji, sem kronološko uredila. Iz rezultatov sem nato izoblikovala sklepe in predloge.

5. REZULTATI Z RAZPRAVO

5.1. ANALIZA VPRAŠALNIKOV IN DNEVNIŠKIH ZAPISOV

Rezultati so predstavljeni v prilogi 10.2 Osnovno kodiranje.

Rezultate sem dobila z analizo svojih vprašalnikov, vprašalnikov svojcev in analizo dnevniških zapisov, ki sem jih zapisala vsak dan takoj po glasbeni terapiji. Nisem glasbeni terapevt in nisem izvajala glasbene terapije. Zaradi lažjega razumevanja sem uporabila izraz glasbena terapija, s katerim poimenujem petje ob spremljavi kitare.

Ob analizi rezultatov sem ugotovila, da lahko odgovorim na moje ključno raziskovalno vprašanje o tem, kakšen vpliv ima glasba na osebe z demenco. Obenem lahko potrdim, da ima glasba pozitivne učinke na osebe z demenco, vendar na vsakega posameznika deluje drugače in ima različno dolg vpliv.

Z raziskovalnim vprašanjem, koliko jim glasba pomeni v življenju, sem ugotovila, da se pomen glasbe v času glasbene terapije uporabnikom ni spremenil. Ostal je tak, kot je bil pred začetkom glasbene terapije.

Za gospo Ano je imela glasba in še vedno ima velik pomen, zelo rada posluša glasbo in predvsem rada prepeva. Gospe Bojani glasba veliko pomeni, tudi v mladosti je rada prepevala, vendar ni bila glasba del njenega vsakdanjika. Gospod Cene je v mladosti tudi rad prepeval, vendar zdaj ne kaže več velikega zanimanja za glasbo. Bistvo vsem trem uporabnikom je, da so v mladosti imeli stik z glasbo in so vsi radi prepevali.

»Rada bi šla z vami, ker rada pojem.« (Ana)

Zanimalo me je, kako gospod Cene ter gospe Ana in Bojana delujejo v skupini med stanovalci.

Iz analize rezultatov je razvidno, da sta gospa Ana in gospa Bojana pred začetkom in še nekaj časa med izvajanjem glasbene terapije v skupini delovali, vendar na pobudo druge osebe. Če ju je kdo ogovoril, sta se izrazili s krajšimi besednimi zvezami. Proti koncu izvajanja glasbene skupine sta obe začeli bolj sodelovati in sta se bolj vključevali v pogovore z drugimi stanovalci ali z mano. Občasno sta sami začeli samoiniciativno govoriti. Podali sta tudi mnenje o kaki pesmi, povedali, katera pesem je lepša. Gospod Cene je ves čas glasbene terapije sodeloval, vendar na mojo pobudo, in ves čas se je izražal s krajšimi besedami, kot so ja, ne, lepo in dobro.

Zanimalo me je tudi, koliko pomoči potrebujejo uporabniki pri oblačenju in hranjenju. Iz rezultatov je razvidno, da glasba ni vplivala na uporabnike v smislu, koliko pomoči potrebujejo pri oblačenju. Gospa Ana potrebuje pri oblačenju popolno pomoč druge osebe in ne sodeluje pri oblačenju. Gospa Bojana in gospod Cene pa sta odvisna od pomoči druge osebe, vendar ob tem malo sodelujeta.

Z opazovanjem sem ugotovila, da pri gospe Bojani ter gospodu Cenetu ni prišlo do sprememb pri tem, koliko pomoči potrebuje pri hranjenju. Za razliko od gospoda Ceneta in gospe Bojane pa je gospa Ana napredovala. Bila sem izredno zadovoljna in presenečena nad rezultatom. Pred začetkom glasbene terapije in tudi med njo je gospa Ana potrebovala pomoč pri hranjenju. Tudi sama sem jo v preteklosti kdaj hranila. Zadnji dan glasbene terapije pa je prišlo do spremembe. Gospe sem postregla pecivo in ga sprva ni začela jesti. Potem sem jo vprašala, če potrebuje pomoč in je pritrdila. Nekaj časa sem ji pomagala, potem pa sem jo vzpodbudila, naj poskusi sama. Najprej sem ji njeno roko usmerila proti ustom. Ko je osvojila ta gib, sem jo pustila in začela je sama jesti. Do konca je pojedla pecivo sama, zato sem ji čestitala.

Moje raziskovalno vprašanje je tudi bilo tudi, koga vse med svojci prepoznajo in kako pogosto jih prepoznajo. Rezultati kažejo, da pri nobenem uporabniku ni prišlo do spremembe pri tem, koga vse med svojci prepozna. Gospa Ana prepozna samo svojega sina, gospa Bojana prepozna svoje otroke, gospod Cene pa prepozna svoje otroke ter ženo, s katero skupaj živita

v DSO Krško. Zanimivo mi je bilo, da me je gospa Bojana začela prepoznavati, vendar me je sprva spoznala samo takrat, ko sem imela v roki kitaro.

»Na, ko si mi omenla kitaro, se te točno spomnim. Ijooj, ti znaš tku lepo zapet pa zaigrat.« (Bojana)

Vsi trije uporabniki so se svojih svojcev spominjali vedno, ko so se z njimi srečali. Gospa Bojana je tudi velikokrat pripovedovala o svojem sinu, katerega ima zelo rada. Po pesmi Regiment po cesti gre sem gospoda Ceneta vprašala, kakšen cvet mu je dala njegova žena. Gospod je odgovoril »sivega, iz srca lažnivega« in se je ob tem nasmejal. Gospod je torej prepoznal svojo ženo, ker sta se potem oba smejala.

»Moj Brane je dober za mene, me vpraša, če kej rabim, pa mi vse da. Mi da dnarja, mi kupi, če kej rabim. On je res dober za mene.« (Bojana)

Gospa Bojana se rada spominja svojega sina in tudi o njem razlaga. Predvsem rada govori o njem, kadar sem sama z njo. Ob opazovanju sem ugotovila, da me je gospa Bojana sprva spoznala samo, ko sem imela v rokah kitaro. Ko sem bila kdaj popoldan sama pri njej v sobi, me je na začetku glasbene terapije prepoznala samo takrat, ko sem povedala, da tukaj v domu igram kitaro. Proti koncu glasbene terapije me je gospa spoznala takoj, ko sem prišla v njeno sobo, čeprav sem bila brez kitare. Opazila sem tudi, da ko me takoj spozna, me začne tikati, v nasprotnem primeru me sprva vika.

Zanimalo me je tudi, kakšne so teme pogovorov, ki jih uporabniki imajo z drugimi osebami, stanovalci ali zaposlenimi. Ugotovila sem, da je pri temah pogovora, ki jih imajo z drugimi osebami, prišlo do spremembe. Gospa Ana ter gospa Bojana sta sprva govorili samo o stvareh, ki se jima trenutno dogajajo. Povedali sta recimo, kakšnega okusa je hrana, če ju zebe ali jima je toplo, opisali sta tudi vreme. Proti koncu glasbene terapije sta začeli razlagati o tem, kaj se jima dogaja, kako se počutita. Pripovedovali sta, kaj doživljata. Gospa Bojana je začela tudi mene kaj spraševati, ko sva bili sami. Zanimalo jo je, od kod sem, kaj delam, koliko časa bom še tukaj v službi. Gospa Ana je bolj pripovedovala, vendar je velikokrat govorila, kaj se ji je dogajalo v preteklosti, tudi osebe je zamenjevala. Gospod Cene je ves čas samo odgovarjal na zastavljena vprašanja. Tako je bilo pred začetkom izvajanja glasbene

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

terapije in tudi proti koncu. Razlika je bila le v tem, da je sprva govoril samo ja ali ne, kasneje je povedal tudi daljše besedne zveze.

»Jutri bova šle ponovno na obisk, sam v primeru, da bodo bili otroci pridni.« (Ana)

Srečali sva gospoda v dvigalu in ga je pozdravila, nato je povedala:

»Tega gospoda se pa spomnem iz Ljubljane«. (Ana). Gospod ni nikoli bival ali bil v Ljubljani.

»Ti taku lepo igraš na kitaro, pa tku lepo poješ. Ti si pravi mojster.« (Bojana)

»Danes sva pršli k njim naredit en velik dren, boma juttr spet pršle.« (Ana)

»Ka ti si tut tle v domu, ne? Si se navadla?« (Bojana)

Gospoda Ceneta sem vprašala, kdaj se bomo spet videli in je rekel: »Jutr, juttr, juttr.« (Cene)

»Zaljubljena sem v petje, čeprav nimam lepega glasu.« (Ana)

»Ijooo, ka sm js rada šla na Bočje, men je blo tko lepo. Al sm taku hodla. Zdej odkar me je pa kap, si pa kr nekaj več ne upam. (Bojana)

Gospa je gospoda Ceneta vprašala, če je kaj jezen nanjo. Cene je odgovoril: »Neč, neč, neč, neč.« (Cene)

»Gospa zraven mene je lubosumna, ker mene odpeljete na obisk, nje pa ne.« (Ana)

Pomembno se mi je zdelo tudi vprašanje, kolikokrat se osebe vključujejo ter kako sodelujejo v aktivnostih, ki se izvajajo v DSO Krško. S pomočjo opazovanja in analize vprašalnika sem ugotovila, da je prišlo do spremembe pri gospe Bojani ter gospodu Cenetu v smislu

vključevanja v aktivnosti, ki se izvajajo v DSO Krško. Gospa Bojana se je sprva vključevala samo v aktivnosti, ki so se dogajale v njeni skupini in ni želela spremembe okolja, kasneje se je vključevala v aktivnosti, ki se dogajajo v DSO Krško, in sicer v pogovorne skupine, sodelovala je na prireditvah, vendar na pobudo zaposlenih. Gospod Cene je sprva sodeloval pri aktivnostih samo tako, da je sedel in poslušal, kasneje je začel govoriti in komunicirati na pobudo druge osebe. Sodeluje le v aktivnostih, ki se dogajajo v njegovi skupini, spremembe okolja ne želi. Gospa Ana pa je vedno sodelovala v aktivnostih, vendar na pobudo druge osebe. Izredno rada se vključuje v skupine, kjer se poje.

Moje raziskovalno vprašanje je bilo tudi, kakšno je njihovo vsesplošno počutje v DSO Krško. Gospa Ana se ne zaveda, da je v DSO Krško. Ko sem jo vprašala, kje je, je včasih mislila, da je v Ljubljani ali v Podbočju. Meni, da je v domačem okolju. Gospod Cene je v DSO Krško nemiren, išče izhod domov. Gospa Bojana pa se je življenju v domu prilagodila, vendar vseeno kdaj pove, da bo šla domov oziroma vpraša, kdaj bo prišel sin ponjo.

»Če sem se danes privlekla iz Ljubljane, da sem prišla na obisk, se bom tut juttr.«
 (Ana)

»Še dandanes rada hodim bosa po travniku in opazujem pisane rože. Vse je tako lepo pisano.« (Ana)

Gospoda sem med vstajanjem vprašala, kam gre. Rekel je: »Grem, daleč stran.« (Cene)

»Ta dom je kr lep, ne? Js sm se kr navadla bit tuki. Do mene so vsi prijazni, js pa sem do njih. Nč se ne vtikam pa sprašujem. Vsak ma svoje, ka se bom pa to vtikvala.«
 (Bojana)

»Seboj imam tud moža, sma skupi pršla na obisk.« (Ana)

Vprašala sem gospo Bojano, če ima doma na Brodu televizijo. Odgovorila je: »Ah kje, tam ni več neč.« (Bojana)

Bistveno raziskovalno vprašanje je bilo, kakšen vpliv ima glasba na gospo Ano, gospo Bojano ter gospoda Cenetea. Glasba ima izredno velik vpliv na gospo Ano, kar prepisujem tudi temu, da je bila glasba že celo življenje zanjo zelo pomembna in je vedno izredno rada pela. Gospa Ana se je pred začetkom, med izvajanjem ter po končanem izvajanju glasbene terapije vedno med petjem počutila sproščeno in veselo. Glasba jo osrečuje in pomirja. Glasba nanjo izredno močno vpliva. Vsakič, ko sem prišla ponjo, je samo naravnost gledala ali spala. Ko sem jo povabila na obisk, se je zbudila in njen pogled se je zbistril. Popolnoma je bila predana glasbi. Na gospo Bojano je sprva glasba vplivala tako, da je samo zapela, če je kakšno pesem poznala, kasneje se je ob petju popolnoma sprostila in se poveselila. Imela je nasmech na obrazu. Tudi na gospoda Ceneta je glasba zelo vplivala. Sprva glasba ni imela velikega vpliva nanj, kasneje je začel zraven prepevati, ko je pesem poznal.

»Petje je velik vredno.« (Cene)

»Evo, pa bomo spet neki zapel.« (Bojana)

»Srečna sem.« (Ana)

»Ja, še kr pridte. Se mammo lepo.« (Bojana)

»Lepo je, ko pojemo. Treba si ne nrdit, da se maš lepo. Vse je odvisno, kak si sam nrđiš.« (Ana)

Zanimalo me je, kako so se uporabniki odzivali na glasbeno skupino, katero sem sprva izvajala enkrat tedensko. Rezultati kažejo, da je bila gospa Ana pri enkrat tedenskem petju vedno zelo vesela, ko smo začeli peti. Skupine sicer ni pričakovala, vendar se je vedno razveselila in začela prepevati. Prav tako se je odzivala tudi gospa Bojana. Skupine ni nikoli pričakovala, vendar se je nasmejala, ko je zagledala kitaro. Pela je zraven pesmi, ki jih je znala. Gospod Cene pa prej nikoli ni sodeloval pri petju.

Moje raziskovalno vprašanje je bilo tudi, kako so se začeli odzivati na glasbeno terapijo, katero sem izvajala vsakodnevno, dva tedna zapored. Ugotovila sem, da je vsakodnevno petje imelo večji vpliv na uporabnike kot pa petje enkrat na teden. Predvsem se je pokazal vpliv drugi

teden izvajanja glasbene terapije, ko smo bili skupaj že več kot en teden. Preden sem začela z usmerjeno glasbeno terapijo, katero sem izvajala vsakodnevno dva tedna zapored, sem od decembra 2015 do julija 2016 izvajala enkrat tedensko glasbeno skupino, kjer smo prav tako peli ob spremljavi kitare. Z vsemi tremi osebami, katere sem vključila v raziskavo, sem se torej srečala že prej. Skupaj smo torej prepevali že skoraj celo leto enkrat na teden.

Gospod Cene pri glasbeni terapiji, ki sem jo izvajala enkrat tedensko, ni nikoli sodeloval, ko pa smo začeli z vsakodnevnim petjem, je začel napredovati. Po koncu prvega tedna je bil na glasbeni terapiji prisoten, vendar je zapel samo del besedila pesmi, ki jih je poznal. Na koncu drugega tedna je gospod prepeval več pesmi, poznal je več besedila in tudi sam je kdaj izbral pesem, katero bomo peli. Sprva je pri pesmi En hribček bom kupil zapel samo refren, potem je zapel samo nekaj besed prve kitice, nato je zapel celo kitico in proti koncu je zapel zraven še par besed iz ostalih treh kitic. Na začetku in na koncu glasbene terapije je vedno zapel pesem Mi se mamó radi. Ko sem prišla, me je prepoznal in se nasmejal. Ko sem ga vprašala, če bomo kaj zapeli, se je vedno nasmejal in rekel ja.

Gospa Ana je bila vsakič, ko sem prišla ponjo, vesela in je povedala, da gre z veseljem pet. Nekajkrat ni vedela, če lahko gre, ker je bila v skupini in ji ni bilo prijetno zapustiti skupine, da ne bo kdo kaj rekel. Gospa je sčasoma začela peti dvoglasno. Sprva je po poti do gospodinjske skupine Meta govorila samo to, da rada poje in da gre rada na obisk. Čez nekaj dni je govorila o eni gospe Silviji, da ima puhaste možgane in da ničesar več ne ve. Govorila je v tretji osebi, kasneje je preusmerila nase in govorila, da ima prazne in puhaste možgane in da se ničesar več ne spominja. Potem je rekla, da je brez veze, da se »žre« zaradi tega, ker bo samo še slabše. Proti koncu glasbene terapije je povedala, da me vsak dan pričakuje in da me le redko dočaka. Povedala sem ji, da se vidimo vsak dan in je bila potem zadovoljna in povedala, da je to lepo. Vsakič po glasbeni terapiji se je vsem lepo zahvalila in povedala, da je bilo lepo.

»Silvija ima stare puhaste možgane.« (Ana)

»Čisto imam pozabljive možgane, nič se več ne spomnim.« (Ana)

»Brez veze, da se žrem zarad tega, ker bo sam še slabše.« (Ana)

Gospa Bojana se je na glasbeno terapijo odzivala ves čas enako. Že preden sem začela izvajati vsakodnevno glasbeno terapijo, se je vedno razveselila, ko je zagledala kitaro in zapela zraven pesmi, ki jih pozna. Tudi ob vsakodnevni skupini se je razveselila. Glasbene terapije sicer ni pričakovala, vendar se je zelo razveselila in zraven rada zapela.

Zanimalo me je tudi, kako so se uporabniki počutili med izvajanjem glasbene terapije. Pri gospe Ani se je videla sprememba v počutju med izvajanjem glasbene terapije. Prvič, ko smo imeli glasbeno terapijo, je po pesmi Jaz pa pojdem na Gorenjsko z ustnicami nakazala, da bi mi rada dala poljub. Vprašala sem jo, kaj želi in je rekla: »Tako lepo ste me sprejela, da bi vam rada dala lupčka.« Med petjem je imela ves čas pogled usmerjen vame. Tudi ko je kdo prišel mimo, ga ni gledala. Popolnoma se je predala petju. Po treh dneh glasbene terapije sem jo želela vzpodbuditi, da bi zavriskala, vendar ji ni uspelo. Po petih dneh je zavriskala in je bila zelo vesela. Vsi smo ji zaploskali in ji čestitali. Po tem, ko je zavriskala, se je smejala. Kasneje je vsak dan zavriskala po pesmi En hribček bom kupil. Po nekaj dneh je med petjem gledala svoje roke. Vprašala sem jo kaj želi narediti. Povedala je: »Rada bi zaploskala, pa mam bolne roke in ne gre.« Potem je desno roko dvignila in zaploskala po levi nepremični roki. Doživela je ponovni uspeh in je bila zadovoljna. Napredovala je tudi v tem, da je začela med petjem udarjati z desno roko v ritmu po mizi. Bila je kot spremljava. Iz dneva v dan je med petjem napredovala, njen pogled je bil vse bolj bister in zbran.

V času, ko sva hodili na obisk v gospodinjsko skupino Meta, je medicinska sestra posebej zanjo priredila modno revijo domskih uslužbenk. Gospa Ana se je v mladosti ukvarjala z modo, zato je imela moda velik pomen zanjo. Bila je kot častna gostja na modni reviji in na koncu je izbrala zmagovalko. Zmagovalka jo je potem na koncu vprašala, če bi morala dodati še kakšen klobuk ali trak v lase na njeno tropsko obleko. Gospa Ana je po dolgem razmisleku dejala: »Ne, oboje bi bilo kičasto. Men so všeč preprosti vzorci in ne kič.« Po končani modni reviji sem jo vprašala, kaj ji več pomeni, ali moda ali glasba. Rekla je, da oboje. Naslednji dan je rekla: »Lepa modna revija je bila, veliko lepih deklet je bilo.« Gospa se je torej spomnila, da smo imeli prejšnji dan modno revijo. Zadnji dan našega druženja je bila med terapijo razpoložena, ogovorila je sosedo, katera je bila včasih doma ravno tako v Podbočju. Skušala ji je povedati, kje točno je njena hiša. Po končani glasbeni terapiji je na pobudo medicinske sestre povedala, da se je med nami počutila dobro.

»Zahvaljujem se prav vsem, ki smo bili skupaj. Lepo smo skupaj prepeval. Prijetno je pri vas in rada bi ostala kr tukej.« (Ana)

Rezultati kažejo, da se je gospa Bojana med glasbenimi terapijami počutila ves čas enako. Gospa je bila zadovoljna in srečna, vendar ni začela posledično aktivno sodelovati in komunicirati z drugimi. Gospa je odgovarjala na vprašanja, na pobudo druge osebe, sama pa je le redko začela kaj govoriti. Gospa se je glasbene terapije vedno razveselila in bila nasmejana, ko smo začeli. Aktivno je sodelovala pri prvi pesmi Mi se imamo radi. Opazila sem, da je bila vedno na začetku glasbene terapije izredno zadovoljna in vesela, postopoma pa se je na petje navadila in ni bila več pretirano vesela. Kot da bi se nekako navadila na petje. Ugotovila sem, da gospe zelo hitro pade koncentracija in se osredotoči na druge stvari. Zelo pogosto je njena koncentracija padla, ko se je pridružil gospod, ki je na prilagojenem invalidskem vozičku. Med petjem ga je ves čas opazovala. Pela je, vendar je bil njen pogled usmerjen vanj. Med petjem se je v skupino velikokrat pridružila stanovalka, ki izredno glasno poje. Ko je gospa začela glasbo peti, jo je ves čas spremljala in gledala. Vmes se je tudi smejala in gledala mene. Zanimivo mi je bilo, da se je gospa vedno odzvala, ko sem med petjem kaj povedala na temo besedila pesmi ali o aktualnim zadevah. Pri pogovoru je sodelovala in se ob kakšni šali iskreno smejala. Četrty dan glasbene terapije je gospa po pesmi En hribček bom kupil zavriskala. Vsi smo ji glasno zaploskali in bila je zelo vesela. Ponovno je zavriskala šesti ter osmi dan glasbene terapije. Po vsaki končani pesmi je vedno zaploskala. Gospa je bila torej skoncentrirana na začetku petja, kasneje ji je koncentracija padla. Kljub temu je pesmi, ki jih zna, prepevala, vendar ne s takšnim veseljem kot na začetku. Ko smo začeli peti kakšne nove pesmi ali ko sem povedala med pesmimi kaj smešnega, je bila ponovno videti zelo vesela. Zadnji dan je prišla socialna delavka in snemala naše petje. Gospa je samo gledala kamero, snemanje jo je zelo zmotilo in ni želela več peti. Po koncu druženja je povedala, da se zahvaljuje in da smo se imeli lepo.

Gospodu Cenetu se je tako kot gospe Ani med glasbeno terapijo počutje spremenilo. Sprva ni kazal zadovoljstva, vendar je kljub temu sodeloval pri pesmih, ki jih je poznal, kasneje je bil videti bolj zadovoljen in srečen. Sprva gospod ni imel z mano očesnega stika, vendar je vseeno začel takoj peti. Pogled je imel usmerjen drugam in ga je vame usmeril le na mojo pobudo. Gospoda sem drugi dan glasbene terapije vprašala, kako je in je odgovoril: »Vsak dan bolj.« Naslednji dan je že imel takoj očesni stik z mano. Gospod je vedno spremljal ljudi,

ki so hodili mimo v času našega petja. Ko je začel gledati druge ljudi, je prenehal peti. Ko me je ponovno pogledal, je začel spet peti. En dan sem gospoda vprašala, če je kdaj igral kak inštrument in je rekel, da je, kasneje je povedal, da ni nič igral. Ponudila sem, da poskusi igrati kitaro. Potem sem mu usmerila roke na strune in sva skupaj zaigrala. Gospod se je ob tem smejal. Gospod je začel med skupinami veliko več govoriti. Sprva je govoril samo ja ali ne, kasneje je začel uporabljati daljše besedne zveze. Gospod je začel po enem tednu tudi vriskati in je potem na vsaki terapiji zavriskal. Enkrat je zavriskal z jhihihi, potem juuu, kasneje juhuhu. Vedno pa je bil ob tem zadovoljen. Gospod ima roke ves čas nepremične in jih ima na kolenih. Predzadnji dan glasbene terapije sem ga vzpodbujala k ploskanju. Roke sem mu položila na mizo, nežno jih je sklenil in premikal. Gospod je med terapijami napredoval v smislu, da je začel več govoriti in komunicirati, iz dneva v dan je prepeval več besedila pesmi in začel je vriskati.

Pomembno se mi je zdelo tudi vprašanje, kako so se gospa Ana, gospa Bojana ter gospod Cene počutili neposredno po končani glasbeni terapiji. Rezultati kažejo, da je bil neposredno po glasbeni skupini viden napredek pri vseh treh uporabnikih.

Gospa Ana je bila videti zadovoljna in sproščena. Po skupini sem jo vsak dan peljala nazaj v njeno nadstropje. Med potjo je vedno povedala, da zelo rada prepeva in da je bilo na obisku zelo lepo. Gospa je takoj po petju še vedela, da sva bili na obisku in da sva peli. Velikokrat je povedala, da jo glasba osrečuje in pomirja.

Gospa Bojana je po glasbeni terapiji tudi veliko bolj zadovoljna in sproščena kot po njej. Po tem ko sem gospo Ano odpeljala nazaj v njeno nadstropje, sem se vsak dan vrnila po kitaro. Gospa me sicer takoj po glasbeni terapiji ni več prepoznala, vendar je bila vseeno videti vesela.

Gospod Cene je bil po glasbeni terapiji videti tudi bolj sproščen in nasmejan. Po tem ko sem se vsak dan vrnila po kitaro, me je vedno prepoznal in se še enkrat zahvalil in rekel adijo, ko sem šla.

Zanimalo me je, kakšen pa je bil vpliv glasbe na uporabnike tekom dneva po končani glasbeni terapiji. Po mojih opažanjih in analizi vprašalnika sem ugotovila, da glasbena terapija ni imela dolgotrajnega vpliva na osebe z demenco.

Gospa Ana je bila tekom dneva po glasbeni terapiji enakega počutja kot pred njo. Gospa je večino časa spala na invalidskem vozičku ali je samo gledala naravnost. Gospod Cene se je tekom dneva po glasbeni terapiji prav tako kot gospa Ana počutil enako kot pred glasbeno terapijo.

Sprememba je bila pri gospe Bojani. Gospa Bojana po kosilu ne gre spat. Gospa po kosilu sedi na svoji postelji in pregleduje stvari, ki jih ima. Prvi dan, ko sem prišla popoldan k njen na obisk, me sicer ni prepoznala, vendar me je vprašala, kje delam. Ko sem povedala, da sem zaposlena v domu in da igram kitaro, me je prepoznala.

»Po tem ko si omenila kitaro, sem se takoj spomnila« (Bojana)

Ko sem prišla drugi dan popoldan, me je začela takoj tikati in me je vprašala: »Ka ti si tut tle v domu, ne? Si se navadla?« Ves čas me je tikala. Ugotovila sem, da ko me tika, me prepozna. Ko sem prišla naslednjič, mi je rekla: »O lejo, lepo, da si pršla. Ijoo, ti tko lepo igraš pa poješ. Js sm taku vesela, ko prideš pet.« Naslednjič, ko sem prišla, sva se veliko pogovarjali o njenem življenju, skupaj sva šteli in ugotavljali barve. Vprašala sem jo, če rada gleda televizijo in če ima doma televizijo. Rekla je: »Ah kje, tam ni več neč.« Gospa je vedela, da smo v domu starejših občanov in da ne živi več doma.

Ugotovila sem, da me gospa samo prvi dan po glasbeni terapiji ni tekom dneva spoznala, kasneje me je vse dni prepoznala, takoj ko sem vstopila v sobo. V popoldanskem času me je vedno spoznala, kar sem povezala s tem, da sva bili sami in je bila osredotočena samo name. Ko je veliko ljudi okoli nje, ji hitro pade koncentracija in ni več zbrana. Vesela je bila vsakega mojega obiska in ves čas najinega pogovora me je tikala. Med glasbeno terapijo pa me je ves čas vikala. Zanimivo mi je bilo, da sem že na primeru uvidela, da osebe z demenco resnično bolj sodelujejo in funkcionirajo v manjših skupinah oziroma v individualnem pogovoru.

5.2. SVOJCI

Rezultati so predstavljeni v prilogi 10.3.

Sin gospe Ane je bil v času izvajanja glasbene terapije odsoten zaradi bolezni in dopusta. Z analizo vprašalnikov sem ugotovila, da je na vsa vprašanja pred, med in po izvajanju glasbene terapije odgovoril enako, kar nakazuje na to, da v tem času ni bil prisoten, da bi lahko realno odgovoril na vprašanja.

Hči gospoda Ceneta je bila v času glasbene terapije prisotna samo enkrat, ker je bila v tem času na dopustu. Ugotovila sem, da analiza podatkov ni realna, ker bi za relevantne rezultate bilo potrebno biti prisoten večkrat v času izvajanja glasbene terapije.

Sin gospe Bojane je bil v času glasbene terapije prisoten pri svoji mami v domu. Prišel je večkrat na obisk, jo tudi odpeljal domov in tako še bolj podrobno opazoval, če je prišlo do kakih sprememb.

Pri analizi vprašalnikov, ki jih je rešil sin gospe Bojane, sem ugotovila, da je gospa po končanem izvajanju glasbene terapije napredovala tako, da v skupini boljše deluje. Sprva je v skupini delovala na pobudo druge osebe ter odgovarjala s krajšimi besednimi zvezami, zdaj pa občasno pogovor začne sama. Na zastavljena vprašanja se odziva in poda svoje mnenje.

Iz rezultatov je razvidno, da po končani glasbeni terapiji potrebuje manj pomoči pri hranjenju in oblačenju kot pred ali med izvajanjem glasbene terapije. Gospa potrebuje zdaj pomoč pri oblačenju spodnjega dela oblačil, druge dele si obleče sama, hrano v celoti poje, sama si jo razreže in olupí.

Med svojci še vedno prepozna samo svoje otroke, vendar jih je pred in med izvajanjem glasbene terapije včasih prepoznala, včasih ne. Zdaj jih prepozna vedno, ko se z njimi sreča.

Gospa tako kot pred začetkom glasbene terapije tudi zdaj govori o tem, kaj čuti, kaj se ji trenutno dogaja. Opisuje, kakšno je vreme, kakšnega okusa je hrana ter pove, če jo zebe ali ji je vroče. Pri temah pogovora ni napredovala, vendar govori o istih temah kot pred začetkom

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

izvajanja glasbene terapije. Prav tako se enako vključuje v aktivnosti v domu. Gospa se v aktivnost vključi le v primeru, da se aktivnost izvaja v njeni gospodinjski skupini, ne želi pa spremembe okolja.

Gospa se trenutno v domu starejših občanov počuti boljše kot pred in med izvajanjem glasbene terapije. Sprva se je sicer življenju v domu prilagodila, vendar je velikokrat spraševala, kdaj bo lahko šla domov. Zdaj se v domu počuti dobro, ne sprašuje, kdaj bo lahko šla domov, ampak samo o njem razmišlja in kdaj o njem pripoveduje.

Rezultati kažejo, da je gospa pred in med izvajanjem glasbene terapije začela prepevati, ko je zaslišala glasbo. Zdaj začne občasno prepevati tudi sama.

Gospa je pri glasbeni terapiji prisotna, posluša ter zraven zapoje, če pesem pozna. Tako je bilo pred, med in po končanem izvajanju glasbene terapije.

Sin gospe Bojane ni prisoten med glasbeno terapijo ter neposredno po njej. Prisoten pa je bil tekom dneva v času izvajanja glasbene terapije. Iz rezultatov je razvidno, da je gospa tekom dneva po glasbeni terapiji srečna, zadovoljna, vendar samoiniciativno ne komunicira z drugimi stanovalci ali zaposlenimi.

Sin je po končanem izvajanju glasbene terapije opazil, da ima gospa Bojana občasno povečano prepoznavnost oseb ter da v zadnjem času rada prepeva in pozna besedila različnih pesmi. Opazil je tudi, da gospa ne sprašuje več toliko, kdaj bo šla domov.

Tudi sama sem opazila, da ima gospa Bojana povečano prepoznavnost oseb v domu. Gospa me zdaj prepozna vsakič, ko jo pridem obiskat, vendar samo če pridem k njej v sobo, ko je sama. Takrat je najbolj skoncentrirana. Poskušala sem, da bi si gospa zapomnila moje ime, vendar si ga ne more. Napredovala pa je v tem, da ko ji zdaj povem, kako mi je ime, vedno reče: »Aja, sej res. Sej si mi že povedala, ampak se sama od sebe ne spomnem. Al tku hitr pozabim stvari.«

6. SKLEPI

Pomen glasbe se v času glasbene terapije uporabnikom ni spremenil. Gospa Ana je v preteklosti izredno rada pela. Glasba je imela in še ima izredno pomen zanjo. Gospa Bojana je v preteklosti rada pela, vendar glasba ni del njenega vsakdanjika. Gospod Cene pa je včasih pel, vendar zdaj ne kaže več velikega zanimanja za glasbo.

Gospa Ana in gospa Bojana sta po glasbeni terapiji začeli bolj sodelovati v skupini in se več vključevati v pogovore z drugimi stanovalci ali zaposlenimi. Pri gospe Bojani je spremembo opazil tudi njen sin. Gospod Cene se je ves čas izražal predvsem s krajšimi besednimi zvezami, in sicer na pobudo druge osebe.

Pri gospe Bojani in gospodu Cenetu sama nisem opazila sprememb, koliko pomoči potrebujeta pri hranjenju in pri oblačenju, prišlo pa je do spremembe pri gospe Ani. Gospa je po koncu glasbene terapije začela jesti sama. Sin gospe Bojane je opazil, da je gospa Bojana pri oblačenju in hranjenju napredovala. Gospa je sčasoma potrebovala pomoč le še pri oblačenju spodnjega dela oblek, pri hranjenju pa pomoči več ni potrebovala in si je hrano v celoti razrezala sama ter jo tudi sama pojedla.

Pri nobenem od opazovancev ni prišlo do sprememb, koga prepoznajo med svojci. Prišlo pa je do spremembe pri tem, kdaj jih prepoznajo. Gospa Ana je sprva svoje otroke včasih prepoznala, včasih ne. Po končani glasbeni terapiji pa jih je prepoznala vedno, ko so se srečali. Gospa Bojana jih je sicer prepoznala vedno, ko se je z njimi srečala. Po končani glasbeni terapiji pa je začela o njih tudi pripovedovati. To je opazil tudi njen sin. Ugotovil je, da je večkrat začela prepoznavati svojce.

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

Gospe Ana in Bojana sta začeli uporabljati različne teme za pogovore. Začeli sta več govoriti o tem, kaj se jima dogaja, kako se počutita in kaj doživljata. Gospod Cene pa je ves čas samo odgovarjal na zastavljena vprašanja s krajšimi besednimi zvezami.

Gospa Bojana in gospod Cene sta se začela bolj vključevati v aktivnosti, ki se izvajajo v DSO Krško.

Gospa Ana se ne zaveda, da je v domu starejših občanov. Gospa Bojana se zdaj boljše počuti v domu. To je opazil tudi njen sin. Povedal je, da gospa ne sprašuje več pogosto, kdaj bo šla domov. Gospod Cene je v domu nemiren in išče izhod domov.

Glasba ima velik vpliv na počutje gospe Ane. Gospa je ob glasbi popolnoma sproščena in zadovoljna. Prav tako je postopoma začela vplivati glasba na gospo Bojano. Tudi ona se med petjem počuti zadovoljno in veselo. To je opazil tudi njen sin. Na gospoda Ceneta glasba sprva ni imela velikega vpliva, vendar je sčasoma začel prepevati pesmi, ki jih je poznal.

Ko sem izvajala petje ob spremljavi kitare, sta bili gospa Ana in gospa Bojana vedno zelo veseli, vendar nikoli nista glasbene skupine pričakovali. Gospod Cene ob enkrat tedenskem petju ni nikoli sodeloval.

Ob vsakodnevnem petju ob kitari sta se gospe Ana in Bojana razveselili, vendar glasbene skupine nista pričakovali. Gospod Cene se je postopoma vključil in začel prepevati pesmi, ki jih je poznal.

Med glasbeno terapijo se je gospa Ana sprostila in bila zelo zadovoljna. V drugem tednu glasbene skupine je napredovala tako, da je začela tudi aktivno sodelovati in komunicirati z drugimi stanovalci in zaposlenimi. Gospa Bojana je bila ves čas glasbene terapije zadovoljna, vendar ni začela samoiniciativnega pogovora z drugimi osebami. Gospod Cene pa je v času izvajanja glasbenih terapij tudi napredoval v smislu, da je postal bolj zadovoljen in sproščen.

Pri vseh treh osebah se je poznal vpliv glasbe neposredno po končani glasbeni terapiji. Gospa Ana je bila takoj po končani glasbeni terapiji zadovoljna in je aktivno sodelovala ter komunicirala z drugimi stanovalci in zaposlenimi. Gospa Bojana ter gospod Cene sta bila tudi bolj zadovoljna.

Počutje tekom dneva po končani glasbeni terapiji se je pri gospe Ani in gospodu Cenetu povrnilo nazaj v počutje, ki sta ga imela pred začetkom glasbene terapije. Gospa Bojana pa je še vedno ostala zadovoljna in srečna.

7. PREDLOGI

Iz moje raziskave je jasno viden napredek pri osebah z demenco, ki so bile vključene v glasbeno terapijo. Zatorej menim, da je ta oblika pomoči koristna in ustrezna za uporabnike, zato bi bilo nujno potrebno razmisliti o razširitvi te oblike pomoči.

Menim, da glasba pozitivno vpliva na vse starostnike. Vpliva na boljše počutje, na višjo stopnjo vključevanja v aktivnosti ter pogovore z drugimi stanovalci, svojci in zaposlenimi. Iz moje raziskave je razvidno, da ima glasba večji vpliv na osebe, ki prejemajo pomoč v taki obliki vsakodnevno kot pa enkrat tedensko. Zatorej mislim, da bi bilo potrebno tako obliko pomoči uporabljati večkrat. Na tem mestu želim podati še en primer iz prakse, ki nakazuje na to, da glasba blagodejno vpliva na počutje starostnikov.

Gospod Marko prihaja vsakodnevno v dom starejših občanov v dnevno varstvo. V gospodinjski skupini, ki jo obiskuje, sem imela glasbeno skupino. Gospod je pri glasbeni skupini prisoten prvič. Gospod Marko ima diagnozo Alzheimerjeve demence. Njegova bolezen je tako napredovala, da je izgubil besedno izgovorjavo. Gospod se izraža samo z oponašanjem zvokov živali. Ko sem začela s prvo pesmijo, se je gospod zelo nasmejal in se začel premikati v ritmu glasbe. Začel je zraven peti, kljub temu da ne izgovarja besed. Za določene besedne zveze je uporabljal svojo interpretacijo. Ko sem opazila njegovo veselje in njegov dober občutek za ritem, sem mu dala v roko ropotuljico. Gospod ni vedel, kaj naj z ropotuljico počne. Prišla sem zraven in mu pokazala, kako se ropotuljico premika. Potem jo je prijel v roko in jo začel premikati. Ritmu ropotuljice je dodal tleskanje z jezikom. Bila sem zelo osupla, kako dober ritem je ustvaril. Začela sem ploskati in zraven so se mi pridružili še drugi stanovalci. Vsi skupaj smo sodelovali v izjemno dobrem ritmu. Potem smo mu vsi skupaj zaploskali in gospod Marko je bil presrečen. Potem sem nadaljevala s petjem ob kitari. Gospod je najprej začel z desno roko udarjati ob mizo, našo se istočasno z levo roko. Počasi je razvijal ritem in na koncu je prišlo do pravega bobnanja. Ob vsem tem pa je še z nogo udarjal ob tla. Ponovno smo mu vsi zaploskali in se mu zahvalili za izjemen ritem. Kasneje sem

izvedela, da je bil gospod v mladosti bobnar in da je igral jazz glasbo. Zanimivo mi je bilo spoznanje, da je pozabil besede. Besedna izgovorjava mu je povsem izginila iz spomina, ampak kljub temu še vedno v sebi nosi izjemen ritem za glasbo. Menim, da je v tem primeru glasba ključ do njegovega izražanja. Glasba igra pri delu z osebami z demenco izjemno pomembno vlogo, zato menim, da bi jo bilo potrebno še bolj vključiti pri delu z osebami z demenco.

Sama sem moje delo poimenovala glasbena terapija, čeprav nisem terapevt. Pojem glasbena terapija sem uporabljala za poimenovanje petje ob spremljavi kitare. Že samo petje ob kitari je vplivalo na počutje uporabnikov. Ob tem sem začela razmišljati, kako močno bi na starostnike vplivala usmerjena glasbena terapija, katero bi vodil glasbeni terapevt s strokovnim znanjem. Menim, da bi bila zaposlitev glasbenega terapevta v domove starejših občanov zelo dobrodošla.

Opazila sem pozitivne učinke glasbene terapije na osebe z demenco, kljub temu da sem izvajala glasbeno terapijo samo dva tedna. Menim, da če bi glasbeno terapijo nadaljevala in jo strnjeno izvajala recimo dva meseca, bi bili pozitivni učinki še večji in bolj razvidni.

Starostniki se ob glasbi sprostijo in razbremenijo. Premestitev v dom starejših občanov pomeni za starostnika veliko spremembo in velika večina se na to spremembo težko navadi. Menim, da bi lahko socialne delavke že ob samem sprejemu v dom, s pomočjo glasbe, olajšale prehod v novo okolje. Že ob samem sprejemu bi lahko recimo zapeli kakšno pesem, katero je starostnik rad prepeval v mladosti in mu s tem pričarali lepši in toplejši sprejem v novi dom.

8. ZAKLJUČEK

Na začetku magistrskega dela sem opredelila pojem demenca ter podrobneje razložila štiri modele razumevanja te bolezni. Nato sem podrobneje opisala štiri vrste demence. Kasneje sem se osredotočila na diagnosticiranje bolezni in opisala prvo ter drugo stopnjo določanja diagnoze. Nadaljevala sem s podrobnim opisom zdravljenja demence. Zdravljenje je po Pirtošku razdeljeno na tri skupine. Poglavje sem namenila tudi komunikaciji z osebami z demenco.

Eno od poglavij sem namenila socialnemu delu z osebami z demenco in predstavila elemente in koncepte socialnega dela. Opisala sem vlogo socialnega delavca pri delu z osebami z demenco. Podrobno sem opisala validacijo – tehniko sporazumevanja po Naomi Feil.

Posebno poglavje sem namenila glasbeni terapiji. Sprva sem šla skozi zgodovinski pregled glasbene terapije, kasneje sem opredelila pojem glasbene terapije. Nadaljevala sem z vplivom glasbe na človeka. Podrobno sem tudi opisala resonanco. Resonanca je osnovni fizikalni princip, ki se uporablja pri zdravljenju z zvokom.

Poglavje sem namenila tudi uporabi glasbene terapije ter njenim oblikam. Za konec sem pa še nekaj prostora namenila vplivu glasbene terapije na osebe z demenco.

Drugi del magistrske naloge je namenjen zapisu izvedbe raziskovalnega dela. Uporabila sem opazovanje s popolno udeležbo. Izvajala sem glasbeno terapijo v gospodinjski skupini Meta, kamor je bilo vključenih veliko stanovalcev, vendar sem bila osredotočena na tri določene osebe, ki imajo diagnozo demence. Najprej sem opredelila problem raziskovanja ter določila raziskovalna vprašanja, nato sem določila vrsto raziskave, opredelila enote raziskovanja ter opisala način zbiranja podatkov. Na koncu sem se lotila obdelave gradiva in zapisala rezultate, ki so vidni v osnem kodiranju. V sklepe sem zapisala najpomembnejše rezultate,

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

katere sem dobila pri izvajanju glasbene terapije, nalogo pa zaključila z nekaj predlogi, ki jih imam na področju izboljšanja kakovosti življenja starostnikov.

S svojo magistrsko nalogo nisem dobila samo izredno pozitivnih rezultatov, vendar tudi uvid v to, kaj želim v prihodnosti delati. Želim si združiti glasbo in socialno delo. Raziskava, ki sem jo izpeljala, me je zaradi pridobljenih pozitivnih rezultatov tako močno potegnila vase, da sem se odločila za študij glasbene terapije.

9. LITERATURA

- Andrews, T. (2004), *Kako zdravimo z zvokom*. Ljubljana: Ara
- Boso, M., Politi, P., Barale, F in Enzo, E. (2006), *Neurophysiology and neurobiology of musical experience*.
- Bunt, L. (2002). *The handbook of music therapy*.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2005), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Dewhurst – Maddock, O. (1999), *Zdravilna moč glasbe in zvoka: samozdravljenje z glasbo in glasom*. Ljubljana: Zangram
- Gendron, M. (2015), *Skrivnost, imenovana Alzheimer*. Ljubljana: Chiara
- Kuzma, M. (2001), *Glasbeno terapevtska improvizacija*. Psihološka obzorja
- Mali, J. (2008), *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Mali, J. (2011), *Socialno delo z demenco: raziskovanje potreb oseb z demenco in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Mali, J. (2007), *Demenca: izziv za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

- Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo
- Milford, F. (2012), *Zdravljenje z glasbenimi vilicami*. Ljubljana: Ara
- Milošević Arnold, V. (2011), *Komunikacija z osebami z demenco*. V: Mali (2007), *Demenca: izziv za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Obravnava bolnikov z demenco in starostno depresijo (2004). Idrija: Psihiatrična bolnišnica
- Pečjak, V. (1998), *Psihologija tretjega življenjskega obdobja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete
- Pečjak, V. (2007), *Psihologija staranja*. Bled: samozaložba
- Pepelnak-Arnerić, M. (1997). *Glasbena terapija pri otrocih in mladostnikih z motnjami vedenja in osebnosti*.
- Strokovno srečanje umetnostnih terapevtov Slovenije. (2005), *Umetnostna terapija – kakšna terapija?* Ljubljana: Slovensko združenje umetnostnih terapevtov
- Strokovno srečanje umetnostnih terapevtov Slovenije z mednarodno udeležbo. (2012), *Izzivi umetnostne terapije: zbornik prispevkov*. Ljubljana: Slovensko združenje umetnostnih terapevtov
- Van Hülzen, A. (2007). *Zid molka: oblike dela z osebami z demenco na primeru validacije in drugih novih teorij*. Logatec: Firis Imperl & Co.
- Wall, M. in Duffy, A. (2010). *The effects of music therapy for older people with dementia*. *British Journal of nursing*, 9 (2), 108–113

- Wigram, T., Pedersen, I. N., Bonde, L. O. (2002). *A comprehensive guide to music therapy: theory, clinical practice, research and training*. London; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers
- Železnik, N. (2012), *Adijo, grem domov: temne sence demence*. Ljubljana: Forma
- Demenca:
http://www.spomincica.si/?page_id=178 (18.5.2016)
- Posnetek iz doma starejših občanov (29.6.2016)
<https://www.youtube.com/watch?v=a-gdIx5o9gw>
- Glasbena terapija
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vs/Gradiva_ESS/Impletum/IMPLETUM_265ORGANIZATOR_Animacija_Knoll.pdf (21.6.2016)

10. PRILOGE

10.1. ODPRTO KODIRANJE

10.1.1. Odprto kodiranje vprašalnika pred začetkom izvajanja glasbene skupine

1. POMEN GLASBE

- 3 V mladosti je veliko prepeval/a, vendar zdaj več ne kaže zanimanja za glasbo. **C**
- 4 V mladosti je veliko prepeval/a in tudi zdaj mu/ji glasba veliko pomeni. **B**
- 5 Glasba je bila in je še vedno del njegovega/njenega življenja. Rad/a posluša glasbo in prepeva. **A**

2. DELOVANJE V SKUPINI

- 3 V skupini sodeluje, vendar na pobudo druge osebe. Če jo kdo ogovori, se izraža s krajšimi besednimi zvezami. **ABC**

3. POMOČ PRI OBLAČENJU

- 1 Popolnoma je odvisen/a od pomoči druge osebe, ne sodeluje pri oblačenju. **AC**
- 2 Odvisen/a je od pomoči druge osebe, vendar ob tem malo sodeluje (dvigne roke, premakne noge ...). **B**

4. POMOČ PRI HRANJENJU

- 1 Potrebuje popolno pomoč pri hranjenju (hrani jo/ga druga oseba). **A**

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

- 2 Sam/a v roki drži pribor, vendar potrebuje pomoč, da ga/jo drugi usmeri. **C**
- 4 Hrano poje sam/a v celoti, vendar potrebuje pomoč pri rezanju ali lupljenju hrane. **B**

5. PREPOZNAVANJE SVOJCEV

- 3 Prepozna oz. se spominja moža/žene ter otrok. **ABC**

6. POGOSTOST PREPOZNAVANJA SVOJCEV

- 4 Spominja oz. prepozna jih vedno, ko se z njimi sreča. **ABC**

7. TEME POGOVORA

- 2 Ne pove samoiniciativno, kako se počuti, vendar odgovori na vprašanja, kot so: Ali vas zebe? Ali ste lačni? Greste na stranišče? Odgovarja z DA ali NE. **C**
- 3 Govori o tem, kaj trenutno čuti oziroma kaj se mu/ji dogaja. Opisuje, kakšno je vreme, pove, kakšnega okusa je hrana, ki jo trenutno uživa, pove, da ga/jo zebe ali mu/ji je vroče. **AB**

8. VKLJUČEVANJE V AKTIVNOSTI

- 2 Ne želi sodelovanja v aktivnostih, vendar občasno sodeluje, če se aktivnost izvaja v skupini (pri petju, posluša, ko kdo govori ali bere). **C**
- 3 Sodeluje pri aktivnosti, vendar samo če se izvaja v njegovi/njeni skupini, ne želi spremembe okolja. **B**
- 4 Udeležuje se na prireditvah, pogovornih skupinah ter v delovni terapiji, vendar na pobudo zaposlenih ali svojcev. **A**

9. POČUTJE V DSO KRŠKO

1	Ne zaveda se, da je v DSO Krško. Meni, da je v domačem okolju.	A
2	V domu se ne počuti dobro, je nemiren/a in išče izhod domov.	C
3	Se je prilagodil/a življenju v domu, vendar vseeno kdaj vpraša, kdaj bo šel/a domov.	B

10. VPLIV GLASBE

3	Ko zasliši glasbo, ki jo pozna, začne prepevati.	BC
5	Ob poslušanju glasbe ali ob petju se popolnoma sprosti in razveseli. Glasba ga/jo osrečuje.	A

11. ODZIV NA GLASBENO SKUPINO (1-KRAT TEDENSKO)

1	Nikoli ni pri petju sodeloval/a.	C
4	Glasbene skupine sicer ni pričakoval/a, vendar se je vedno razveselil/a, ko je zagledal/a kitaro in je potem zraven prepeval/a.	AB

10.1.2. Odprto kodiranje vprašalnika med izvajanjem glasbene skupine

1. POMEN GLASBE

3	V mladosti je veliko prepeval/a, vendar zdaj več ne kaže zanimanja za glasbo.	C
4	V mladosti je veliko prepeval/a in tudi zdaj mu/ji glasba veliko pomeni.	B
5	Glasba je bila in je še vedno del njegovega/njenega življenja. Rad/a posluša glasbo in prepeva.	A

2. DELOVANJE V SKUPINI

- 3 V skupini sodeluje, vendar na pobudo druge osebe. Če jo kdo ogovori, se izraža s krajšimi besednimi zvezami. **ABC**

3. POMOČ PRI OBLAČENJU

- 1 Popolnoma je odvisen/a od pomoči druge osebe, ne sodeluje pri oblačenju. **A**
- 2 Odvisen/a je od pomoči druge osebe, vendar ob tem malo sodeluje (dvigne roke, premakne noge ...). **BC**

4. POMOČ PRI HRANJENJU

- 1 Potrebuje popolno pomoč pri hranjenju (hrani jo/ga druga oseba). **A**
- 2 Sam/a v roki drži pribor, vendar potrebuje pomoč, da ga/jo drugi usmeri. **C**
- 4 Hrano poje sam/a v celoti, vendar potrebuje pomoč pri rezanju ali lupljenju hrane. **B**

5. PREPOZNAVANJE SVOJCEV

- 3 Prepozna oz. se spominja moža/žene ter otrok. **ABC**

6. POGOSTOST PREPOZNAVANJA SVOJCEV

- 4 Spominja oz. prepozna jih vedno, ko se z njimi sreča. **ABC**

7. TEME POGOVORA

- 2 Ne pove samoiniciativno, kako se počuti, vendar odgovori na vprašanja, kot so: Ali vas zebe? Ali ste lačni? Greste na stranišče? Odgovarja z DA ali NE. **C**

- 3 Govori o tem, kaj trenutno čuti oziroma kaj se mu/ji dogaja. Opisuje, kakšno je vreme, pove, kakšnega okusa je hrana, ki jo trenutno uživa, pove, da ga/jo zebe ali mu/ji je vroče. **AB**

8. VKLJUČEVANJE V AKTIVNOSTI

- 3 Sodeluje na aktivnostih, vendar samo če se izvajajo v njegovi/njeni skupini, ne želi spremembe okolja. **BC**
- 4 Udeležuje se na prireditvah, pogovornih skupinah ter v delovni terapiji, vendar na pobudo zaposlenih ali svojcev. **A**

9. POČUTJE V DSO KRŠKO

- 1 Ne zaveda se, da je v DSO Krško. Meni, da je v domačem okolju. **A**
- 2 V domu se ne počuti dobro, je nemiren/a in išče izhod domov. **C**
- 3 Se je prilagodil/a življenju v domu, vendar vseeno kdaj vpraša, kdaj bo šel/a domov. **B**

10. VPLIV GLASBE

- 3 Ko zasliši glasbo, ki jo pozna, začne prepevati. **BC**
- 5 Ob poslušanju glasbe ali ob petju se popolnoma sprosti in razveseli. Glasba ga/jo osrečuje. **A**

11. ODZIV NA GLASBENO SKUPINO (vsakodnevno petje ob kitari)

- 3 Pri glasbeni skupini je prisoten/a, posluša ter zraven zapoje, če pesem pozna. **C**
- 4 Glasbene skupine sicer ni pričakoval/a, vendar se je vedno razveselil/a, ko je zagledal/a kitaro in je potem zraven prepeval/a. **AB**

12. POČUTJE MED GLASBENO SKUPINO (vsakodnevno petje ob kitari)

- 3 Med skupino gospod/gospa ne kaže velikega zadovoljstva, vendar sodeluje, če ga/jo vzpodbujaš. **C**
- 4 Gospod/gospa je srečen/a, zadovoljen/a, vendar ne komunicira z drugimi stanovalci ali zaposlenimi. **AB**

13. POČUTJE NEPOSREDNO PO GLASBENI SKUPINI (vsakodnevno petje ob kitari)

- 2 Po glasbeni skupini se gospod/gospa počuti enako kot pred glasbeno skupino. **C**
- 3 Po glasbeni skupini gospod/gospa ne kaže velikega zadovoljstva, vendar sodeluje, če ga/jo vzpodbujaš. **B**
- 4 Gospod/gospa je srečen/a, zadovoljen/a, vendar ne komunicira z drugimi stanovalci ali zaposlenimi. **A**

14. POČUTJE TEKOM DNEVA PO GLASBENI SKUPINI (vsakodnevno petje ob kitari)

- 2 Po glasbeni skupini tekom dneva se gospod/gospa počuti enako kot pred glasbeno skupino. **C**
- 3 Po glasbeni skupini tekom dneva gospod/gospa ne kaže velikega zadovoljstva, vendar sodeluje pri aktivnostih, če ga/jo vzpodbujaš. **AB**

10.1.3. Odprto kodiranje vprašalnika po končanem izvajanju glasbene skupine

1. POMEN GLASBE

- 3 V mladosti je veliko prepeval/a, vendar zdaj več ne kaže zanimanja za glasbo. **C**
- 4 V mladosti je veliko prepeval/a in tudi zdaj mu/ji glasba veliko pomeni. **B**
- 5 Glasba je bila in je še vedno del njegovega/njenega življenja. Rad/a posluša glasbo in prepeva. **A**

2. DELOVANJE V SKUPINI

- 3 V skupini sodeluje, vendar na pobudo druge osebe. Če ga/jo kdo ogovori, se izraža s krajšimi besednimi zvezami. **C**
- 4 Deluje v skupini, vendar se ne pogovarja samoiniciativno. Občasno sam/a začne pogovor z drugimi. Na zastavljena vprašanja se odziva in poda svoje mnenje. **AB**

3. POMOČ PRI OBLAČENJU

- 1 Popolnoma je odvisen/a od pomoči druge osebe, ne sodeluje pri oblačenju. **A**
- 2 Odvisen/a je od pomoči druge osebe, vendar ob tem malo sodeluje (dvigne roke, premakne noge ...). **BC**

4. POMOČ PRI HRANJENJU

- 2 Sam/a v roki drži pribor, vendar potrebuje pomoč, da ga/jo drugi usmeri. **AC**
- 4 Hrano poje sam/a v celoti, vendar potrebuje pomoč pri rezanju ali lupljenju hrane. **B**

5. PREPOZNAVANJE SVOJCEV

- 3 Prepozna oz. se spominja moža/žene ter otrok. **ABC**

6. POGOSTOST PREPOZNAVANJA SVOJCEV

- 4 Spominja oz. prepozna jih vedno, ko se z njimi sreča. **ABC**

7. TEME POGOVORA

- 2 Ne pove samoiniciativno, kako se počuti, vendar odgovori na vprašanja, kot so: Ali vas zebe? Ali ste lačni? Greste na stranišče? Odgovarja z DA ali NE.

C

- 4 Pripoveduje o tem, kaj trenutno doživlja v domu, vendar ne sprašuje drugih o njihovem življenju.

AB

8. VKLJUČEVANJE V AKTIVNOSTI

- 3 Sodeluje na aktivnostih, vendar samo če se izvajajo v njegovi/njeni skupini, ne želi spremembe okolja. **C**

- 4 Udeležuje se na prireditvah, pogovornih skupinah ter v delovni terapiji, vendar na pobudo zaposlenih ali svojcev. **AB**

9. POČUTJE V DSO KRŠKO

- 1 Ne zaveda se, da je v DSO Krško. Meni, da je v domačem okolju. **A**

- 2 V domu se ne počuti dobro, je nemiren/a in išče izhod domov. **C**

- 4 V domu se dobro počuti. Razmišlja tudi o življenju v domačem okolju in o njem kdaj pripoveduje. **B**

10. VPLIV GLASBE

- 3 Ko zasliši glasbo, ki jo pozna, začne prepevati. **C**
- 5 Ob poslušanju glasbe ali ob petju se popolnoma sprosti in razveseli. Glasba ga/jo osrečuje. **AB**

11. ODZIV NA GLASBENO SKUPINO (vsakodnevno petje ob kitari)

- 4 Glasbene skupine sicer ni pričakoval/a, vendar se je vedno razveselil/a, ko je zagledal/a kitaro in je potem zraven prepeval/a. **ABC**

12. POČUTJE MED GLASBENO SKUPINO (vsakodnevno petje ob kitari)

- 4 Gospod/gospa je srečen/a, zadovoljen/a, vendar ne komunicira z drugimi stanovalci ali zaposlenimi. **BC**
- 5 Gospod/gospa je srečen/a, zadovoljen/a, aktivno sodeluje ter komunicira z drugimi stanovalci, svojci ali zaposlenimi. **A**

13. POČUTJE NEPOSREDNO PO GLASBENI SKUPINI (vsakodnevno petje ob kitari)

- 4 Gospod/gospa je srečen/a, zadovoljen/a, vendar ne komunicira z drugimi stanovalci ali zaposlenimi. **C**
- 5 Gospod/gospa je srečen/a, zadovoljen/a, aktivno sodeluje ter komunicira z drugimi stanovalci, svojci ali zaposlenimi. **AB**

14. POČUTJE TEKOM DNEVA PO GLASBENI SKUPINI (vsakodnevno petje ob kitari)

2	Po glasbeni skupini tekom dneva se gospod/gospa počuti enako kot pred glasbeno skupino.	C
3	Po glasbeni skupini tekom dneva gospod/gospa ne kaže velikega zadovoljstva, vendar sodeluje pri aktivnostih, če ga/jo vzpodbujaš.	A
4	Gospod/gospa je srečen/a, zadovoljen/a, vendar ne komunicira z drugimi stanovalci ali zaposlenimi.	B

10.2. OSNO KODIRANJE

Tabela 1: Osno kodiranje vprašalnikov

	OSEBA	PRED	MED	PO
POMEN GLASBE	A	5	5	5
	B	4	4	4
	C	3	3	3
DELOVANJE V SKUPINI	A	3	3	4
	B	3	3	4
	C	3	3	3
POMOČ PRI OBLAČENJU	A	1	1	1
	B	2	2	2
	C	2	2	2
POMOČ PRI HRANJENJU	A	1	1	2
	B	4	4	4
	C	2	2	2
PREPOZNAVANJE SVOJCEV	A	3	3	3
	B	3	3	3
	C	3	3	3
POGOSTOST PREPOZNAVANJA SVOJCEV	A	4	4	4
	B	4	4	4
	C	4	4	4
TEME POGOVORA	A	3	3	4
	B	3	3	4
	C	2	2	2
VKLJUČEVANJE V AKTIVNOSTI	A	4	4	4
	B	3	3	4
	C	2	3	3
POČUTJE V DSO KRŠKO	A	1	1	1
	B	3	3	4
	C	2	2	2
VPLIV GLASBE	A	5	5	5

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

	B	3	3	5
	C	2	3	3
ODZIV NA GLASBENO SKUPINO (1-KRAT TEDENSKO PETJE OB KITARI)	A	4	/	/
	B	4	/	/
	C	1	/	/
ODZIV NA GLASBENO SKUPINO (VSAKODNEVNO PETJE OB KITARI)	A	/	4	4
	B	/	4	4
	C	/	3	4
POČUTJE MED GLASBENO SKUPINO	A	/	4	5
	B	/	4	4
	C	/	3	4
POČUTJE NEPOSREDNO PO GLASBENI SKUPINI	A	/	4	5
	B	/	3	4
	C	/	2	4
POČUTJE TEKOM DNEVA PO GLASBENI SKUPINI	A	/	3	3
	B	/	2	4
	C	/	2	2

Uporaba glasbe pri delu z osebami z boleznijo demenca

Tabela 2: Osno kodiranje vprašalnikov svojcev

	OSEBA	PRED	MED	PO
POMEN GLASBE	A	2	2	2
	B	2	2	2
	C	3	2	2
DELOVANJE V SKUPINI	A	3	3	3
	B	3	3	4
	C	2	3	3
POMOČ PRI OBLAČENJU	A	2	2	2
	B	3	4	4
	C	2	2	2
POMOČ PRI HRANJENJU	A	2	2	2
	B	3	5	5
	C	4	3	3
PREPOZNAVANJE SVOJCEV	A	3	3	3
	B	3	3	3
	C	4	4	4
POGOSTOST PREPOZNAVANJA SVOJCEV	A	4	4	4
	B	3	3	4
	C	3	2	2
TEME POGOVORA	A	2	2	2
	B	3	3	3
	C	3	2	2
VKLJUČEVANJE V AKTIVNOSTI	A	4	4	4
	B	3	3	3
	C	1	2	2
POČUTJE V DSO KRŠKO	A	5	5	5
	B	3	3	4
	C	2	2	2
VPLIV GLASBE	A	2	2	2
	B	3	3	4
	C	2	3	3

ODZIV NA GLASBENO SKUPINO (1-KRAT TEDENSKO PETJE OB KITARI)	A	3	/	/
	B	4	/	/
	C	1	/	/
ODZIV NA GLASBENO SKUPINO (VSAKODNEVNO PETJE OB KITARI)	A	/	3	3
	B	/	3	3
	C	/	3	4
POČUTJE MED GLASBENO SKUPINO	A	/	3	3
	B	/	1	1
	C	/	1	4
POČUTJE NEPOSREDNO PO GLASBENI SKUPINI	A	/	1	1
	B	/	1	1
	C	/	1	1
POČUTJE TEKOM DNEVA PO GLASBENI SKUPINI	A	/	1	1
	B	/	4	4
	C	/	1	1
DODATNA OPAŽANJA, POSEBNOSTI	A	/		
	B	Povečana prepoznavnost oseb – občasno, v zadnjem času rada prepeva, poznana so ji besedila pesmi. Ne sprašuje več toliko, kdaj bo šla domov.		
	C	/		

10.3. OSEBNI ZAPISI Z GLASBENIH TERAPIJ

Tabela 3: Zapis z glasbene terapije za gospo Ano

ANA	DATUM GLASBENE SKUPINE
Gospo sem šla iskat ven v park in jo povabila, da gremo na obisk v drugo nadstropje. Rekla je, da bi rada šla, ker rada poje. Preden sva šli v dvigalo, je povedala, da je z mojim očetom velikokrat pela (se ne poznata). Ko sva prišli v drugo nadstropje, sva vse lepo pozdravili. Sedela je zraven mene. Začela je takoj peti in poznala je vsa besedila. Po tem, ko smo zapeli pesem Jaz pa pojdem na Gorenjsko, mi je z ustnicami nakazala, da bi mi rada dala poljub. Vprašala sem jo, kaj želi in je rekla, da sem jo tako lepo sprejela, da bi mi rada dala »lupčka«. Potem mi je ga dala na lice. Po koncu skupine sem jo vprašala, če bova jutri ponovno prišli na obisk in je rekla, da bova šli le v primeru, če bodo bili otroci pridni. Nazaj na poti v dvigalu je povedala, da zelo rada poje, kljub temu da ne zna peti. Povedala sem ji, da je izredno dobra pevka.	11.7.2016
Gospo sem šla iskat v njeno skupino in jo povabila, da greva na obisk. Po poti mi je rekla, da je ena gospa ljubosumna nanjo, ker njo odpeljemo pet oziroma na obisk, nje pa ne. V dvigalu je pozdravila gospoda in mi kasneje povedala, da se ga spomni iz Ljubljane (gospod ni bil nikoli v Ljubljani). Ko sva prišli v skupino Meta, je vse lepo pozdravila in sodelovala pri petju. Moje dekle je še mlado je z mano pela dvoglasno. Med pesmimi je povedala, da nimamo ljudi, ki bi nas poslušali in nam ploskali, zato si moramo ploskati kar sami. Med drugo pesmijo je rekla, da je gospodinja povedala, da smo zelo dobri. Potem me je želela prijeti za roko, pogledala sem jo in me je vprašala, če gremo pet dol v dvorano. Povedala sem ji, da zdaj pojemo tukaj in da dajmo še tukaj kakšno zapeti. Pri pesmi Le sekaj smrečico se je zmedla, ker je ena druga gospa pela besedilo v drugem vrstnem redu, vendar se je kasneje dobro vklopila. Ko je zaslišala, za kateri vrstni red gre, se je vklopila in zapela zraven. Pred zadnjo pesmijo je rekla, da bi šla rada nazaj dol in ko smo zapeli	12.7. 2016

še zadnjo pesem, sva šli. Ko smo zapeli pesem Kadar boš na rajžo šel, je rekla gospe, ki je sedela zraven: »Ste srečni, ne, ko pojete za svojega sina?« Ko smo končali s skupino, sem gospo Ano vprašala, če greva jutri ponovno na obisk in je rekla seveda, da če se je danes privlekla iz Ljubljane, se bo tudi jutri. Imela je zelo bistro oči. Ko sva šli v dvigalo, je rekla, da gre zdaj na avtobus in nazaj domov v Ljubljano. Vprašala sem jo, če je mogoče doma iz Podbočja ali je iz Ljubljane. Rekla je, da je dolgo živela v Ljubljani in da ima tam veliko prijateljev. Nato sem jo vprašala, kje živi in je odgovorila, da v Ljubljani (gospa je pred prihodom v dom živela v Podbočju). Ko sva prišli v njeno skupino, so tam pekli štrudelj. Povedala je, da je sama zelo rada pekla štrudelj in da gospodinja v njeni skupini speče božanskega. Gospa Ana ima v spominu, da se v njihovi skupini peče štrudelj. Dogovoriva se, da greva jutri ponovno na obisk.	
Po gospo sem šla v park, kjer je bila z drugimi sostanovalci in so že začeli prepevati. Vprašala sem jo, če greva na obisk v drugo nadstropje. Rekla je, da zdaj ne more, ker je že tukaj, ampak da bi vseeno zelo rada šla. Potem sem ji povedala, da greva na kratek obisk in da se bo potem lahko vrnila v park in pela naprej s stanovalci iz svoje skupine. Šli sva na obisk, vse je zelo lepo pozdravila. Po poti je govorila, da so jo klicali iz Krškega, vendar potem ni nadaljevala. Potem sem jo vprašala, kdo jo je klical, a se ni spomnila in mi je rekla, da ima puhaste možgane in da se ničesar več ne spominja. Gospa je ves čas pela glasno in tudi dvoglasno. Med petjem je ves čas imela pogled usmerjen vame. Med petjem je muha letala naokoli in se je dotikala, vprašala sem jo, če ji pomagam odmakniti muho, a je odgovorila, da ji je prijetno. Vmes je prišla gospodinja in jo je vprašala, če je jezna. Rekla je, da ni jezna in da nima biti za kaj jezna. Potem sem ji rekla, da kako naj bi bila gospodinja jezna, če pa mi tako lepo pojemo. Strinjala se je z menoj. Po koncu sem jo vprašala, če bova jutri ponovno prišli na obisk in je rekla, da lahko. Med odhodom je vprašala, če je Lojz jezen nanjo. Potem sem pogledala gospoda in ga vprašala, kako mu ji ime. Povedal je svoje pravo ime. Potem ga je vprašala, če je jezen nanjo in je rekel: »Neč, neč, neč, neč.« Na poti do dvigala sem jo vprašala, kam jo peljem; ali v park ali v skupino. Rekla je, da kam jaz želim.	13.7. 2016

Povedala sem ji, da je to njena odločitev in da naj sama pove. Rekla je, da bi šla raje v park. Sledil je pogovor o naravi in gozdu. Spraševala sem jo, kje je lepše, kaj vidi na travniku. Rekla je, da še vedno rada hodi bosa po travniku (živi v domu) in da je lepo, ko je vse pisano.	
Po gospo sem prišla v park, kjer je prepevala z ostalimi sostanovalci iz njene skupine. Vprašala sem jo, če greva na obisk v drugo nadstropje in je rekla, da je v drugem nadstropju ena »kuzla«. Povedala sem ji, da sva bili včeraj tam in da so nas vsi lepo sprejeli in bili do naju prijazni. Dogovorili sva se, da greva pogledat, kako so ljudje prijazni in kako nas bodo sprejeli. Imela je izredno tresoče roke. Pozdravili sva jih lepo in potem smo začeli peti. Pela je vse pesmi. Tudi sama je želela zavriskati, vendar ji ni uspelo. Med pesmimi vedno ploskamo. Po eni pesmi je začela gledati svoje roke, zato sem jo vprašala, kaj dela in če želi zaploskati. Rekla je, da bi rada, vendar ima bolne roke. Potem sem ji rekla, da lahko vseeno poskusi. Potem je levo roko držala na miru in z desno ploskala po levi nepremični roki. Dala sem ji velik aplavz. Bila je zelo vesela. Po koncu je rekla, da sva prišli v skupino naredit dren, zato sem dodala, da bova jutri ponovno prišli naredit dren. Potem je rekla, da pozna to deklico s kitaro že od rojstva, pa sem jo vprašala, kako je tej deklici ime. Razmišljala je in je rekla, da ima stare puhaste možgane. Vprašala sem jo, o kom govori in je rekla, da o Silviji (govorila je o 3. osebi). Potem je zgodbo prenesla nase in govorila, da ima zelo pozabljive možgane in da se ničesar več ne spominja. Potem sem ji povedala, da tudi sama velikokrat pozabim, po kaj sem bila namenjena v hladilnik. Bila je začudena in hkrati pomirjena. Potem sem jo v dvigalu vprašala, kako je. Nasmejala se je in mi želela dati poljub. Dala mi ga je na lice. Vprašala sem jo, s čim sem si to zaslužila. Rekla je, da sem si ga in me začudena vprašala, če mi še nikoli ni dala poljuba. Povedala sem ji, da mi ga je že dala.	14.7. 2016
Po gospo sem prišla v skupino, bila je v skupini. Vprašala sem jo, če greva na obisk, a je rekla, da je tukaj z ljudmi, da z njimi sedi, zato ne more kar iti.	15.7.2016

Potem sem vprašala gospodinjo Anito, če ji dovoli, da gre z mano na obisk. Prijazno je rekla, da naj gre in da jo bodo počakali. Potem sva šli do dvigala in je rekla, da gre rada v družbo in da rada poje. Ko sva prihajali proti dvigalu, je pogledala skozi okno in rekla, da je tam njej dom. Potem sem jo vprašala, če ve, kje je trenutno in je rekla, da pri sosedih. Povedala sem ji, da smo drugje. Vprašala sem jo, če ve, kako se imenuje ta stavba in je bila nekaj časa tiho, potem pa je rekla, da ima prazne možgane, da si ničesar ne zapomni. Sem jo potolažila, da to ni noben problem in da ni nič hudega. Potem je rekla, saj res, brez veze da se žrem zaradi tega. Potem sva prišli v 2. nadstropje, lepo je pozdravila vse stanovalce. Ves čas je prepevala in vmes tudi opazovala, kaj se je dogajalo okoli nje. Ko je prišla socialna delavka mimo, je rekla, da je prišla k nam na obisk, ker je slišala, kako dobro pojemo. Ko smo končali, se je vsem lepo zahvalila za družbo, pomagala sem ji dati noge nazaj na stopalke na invalidskem vozičku, nato se je še meni najlepše zahvalila. Ko sem jo peljala nazaj, je rekla, da moje sestre že zelo dolgo ni videla. Povedala sem ji, da nimam sestre, vidi pa mene velikokrat. Potem je rekla, da si je treba narediti, da se imaš dobro, da je vse odvisno od tega, kako si sam narediš. Zelo lepo se je nasmejala. Takšnega nasmeha še nisem pri njej videla.	
Gospa Ana je bila tudi na sladoled »partiju« zunaj, zato sem naročila, naj jo potem pripeljejo v drugo nadstropje. Ko sem gospo srečala pred dvigalom, sem jo vprašala, če greva na obisk v druge nadstropje in se je strinjala. Povedala je tudi, da ima s seboj moža in da bosta prišla skupaj. Rekla sem, da lahko oba prideta na obisk (Angela je vdova). Potem sva šli v gospodinjsko skupino Meta. Pred začetkom sem vprašala, če kdo ve, katero pesem bomo peli. Namignila sem, da gre za pesem, ki jo vedno pojemo, ko se srečamo. Potem sem začela z Mi se mamó in gospa Ana je rekla, da je to Mi se mamó radi. Potem je pela, ampak je imela malo težav pri besedilu. Druga pesem je bila En hribček bom kupil. Preden sem začela igrati, je gospa že pela. Potem sem rekla, da bomo še enkrat vsi skupaj začeli, me ni slišala in je pela dalje. Jaz sem začela še enkrat igrati in se je malo zmedla pri besedilu, kasneje nas je ujela. Po tej pesmi smo se pogovarjali, kaj vse se dela v vinogradu in smo prišli na temo, da se tudi vriska. Vprašala sem, če kdo zna zavriskati in je Ana	18. 7. 2016

zavriskala, potem pa bila zelo vesela. Ko sem spraševala druge, če še kdo zna zavriskati, so bili tiho, a gospa je rekla, da jih je sram in da nočejo. Med petjem je imela pogled usmerjen drugam, vsake toliko časa me je pogledala. Vmes je imela nekaj za zobmi in si je želela sčistiti z rokami. Ko sem jo vprašala, če potrebuje pomoč, me ni slišala, kasneje pa vprašala, če z njo govorim. Potem je ves čas pela. Ko smo končali, jo je ogovorila medicinska sestra Franja in ji povedala nekaj o modi (kar je gospa imela zelo rada). Rekla je, da ji bo jutri prinesla slike iz vzorcev, ki so letos moderni. Gospa Ana je vprašala, če ne bo njen mož jezen, ker je ves čas tukaj. Rekla je, da ne in da je dobrodošla. Pred dvigalom sem jo vprašala, kako je bilo na obisku. Rekla je, da je dobro in da rada poje, čeprav njen mož reče, da se ona dere, ona pa njemu reče, da se on razburja. Potem sem ji povedala, da zelo lepo poje in da to ni »dretje«. Potem je rekla, da me vsak dan pričakuje in čaka in da me le redko vidi. Potem sem ji razložila, da se vsak dan vidimo, saj pridem ponjo, da gremo na obisk. Iz srca se je nasmejala in rekla, da je to zelo lepo.	
Gospa je bila zunaj v parku in je spala, ko sem prišla ponjo. Ko sem prihajala k njej, sem jo pozdravila in je pozdravila nazaj, vendar je imela zaprte oči. Ko sem jo vprašala, če greva na obisk v drugo nadstropje, je imela še kar zaprte oči. Ko sem rekla, da so naju povabili, da bomo zapeli ob kitari, je odprla oči in rekla, da bi zelo rada šla. Potem sva šli z dvigalom in se je zbudila. Ko je vstopila v prostor in zagledala kitaro, je imela bister pogled. Glasba ji veliko pomeni. Pela je vse pesmi, pri En hribček bom kupil je zavriskala 3-krat, ko je dobila po tem aplavz, je bila zelo zadovoljna. Vmes je zavriskala tudi gospa Jožica, in sicer jihiiiiii, a je gospa Ana povedala, da to ni prav, da se zavriska z juhuhu. Ko sem jo pogledala, mi je ves čas vračala nasmeh in kazala zadovoljstvo. Potem je vmes med petjem rekla, da je zaljubljena v petje, čeprav nima lepega glasu. A sem ji rekla, da ima prelep glas in da zelo lepo poje. Med petjem je z desno roko udarjala po mizi v ritmu, uporabljala je desno roko tudi za to, da se je popraskala po obrazu. Zopet je želela ploskati, vendar ni vedela kako. Potem sem jaz dala svojo desno roko ob njeno desno roko in sva skupaj ploskali. Po petju je povedala, da je prišla od daleč in ko sem jo vprašala, če bova šli jutri ponovno v družbo, je povedala, da z	19. 7. 2016

veseljem. Povedala sem ji tudi, da jo bom jaz peljala domov. Potem sva šli skupaj na potopisno predavanje o Ugandi, kjer je kmalu zaspala.	
Gospo Ano sem šla iskat v njeno skupino. Gledala je televizijo. Vprašala sem jo, če gre z mano na obisk v drugo nadstropje. Rekla je seveda, da gre rada na obisk. Potem sva šli gor in je vse lepo pozdravila. Vprašala sem jo, če ve, kaj smo peli včeraj na začetku in na koncu, vendar ni vedela. Ko pa sem povedala, da smo peli o tem, kako se imamo radi, je začela sama peti pesem Mi se mamó radi. Potem smo začeli še enkrat, in sicer vsi istočasno. Po koncu pesmi En hribček bom kupil so zavriskali, nato pa še jaz. Potem je ona rekla, samo ju ju, potem sem spet jaz in je ona ju ju ju. Ves čas smo ji ploskali in potem je začela kar sama juhuhu vriskati. Videl se je napredek v vriskanju. Potem sem jo vmes spomnila na to, da je bila modna svetovalka in je imela rada modo. Vprašala sem jo, če si želi še kdaj sodelovati na modni pisti in ocenjevati modne trende. Z veseljem bi še to počela, zato sem ji rekla, da se ji bo mogoče kdaj želja uresničila. Potem smo nadaljevali s petjem. Med pesmimi je začela z roko v ritmu udarjati po mizi, igrala je v ritmu. Potem sem jo pohvalila, da ima dober ritem in da dobro bobna. Potem sem ji rekla, naj zaploska, a ni mogla, ker jo boli roka. Kljub temu je z desno roko udarila ob levo, zato smo ji ponovno zaploskali. Zelo je napredovala, ko pojemo, ima bister pogled in je popolnoma predana glasbi. Potem je glavna medicinska sestra uporabila pri gospe Ani pomene in je pripravila modno revijo z zaposlenimi. Napovedala sem modno revijo in povabilo gospo kot posebno gostjo pri modni reviji, kjer bo tudi svetovala in podelila nagrado. Gospa je bila zelo vesela med modno revijo, na koncu sem jo vprašala, kaj meni, katera je najlepša. Izbrala je glavno medicinsko sestro, ki je imela tropski vzorec in lepa poletna očala. Bila je počaščena, da je bila v vlogi ocenjevalke. Povedala je, da je srečna. Potem smo nadaljevali s petjem in je vmes rekla, da je bilo zelo lepo. Ko sem jo vprašala, kaj ji je lepše – petje ali moda, je povedala, da oboje skupaj. Potem smo še zapeli. Po končani skupini sva šli še do glavne med. sestre, katero jo je vprašala, če bi želela, da bi zraven obleke imela še klobuk. Gospa je razmišljala nekaj časa, a potem rekla, da bi bilo kičasto. Ko jo je vprašala, če bi lahko imela kakšen trak, je	20. 7. 2016

tudi razmišljala in na koncu rekla, da bi bilo kičasto. Potem je rekla, da rada pride k nam in da bo še prišla. V dvigalu je povedala, da je srečna in se je smejala. Zavedala se je, da je bila prej modna revija.	
Gospa Ana je prišla 10 minut kasneje, ker je bila na kopanju, pripeljala jo je (po dogovoru z mano) delovna terapevtka. Gospa je prišla zelo zaspana v skupino in utrujena. Njen pogled ni bil bister in dajala je občutek, kot da ni z nami. Po dveh pesmih se je njen obraz spremenil, postala je bolj vedra in nasmejana. Ko sem napovedala pesem, je ona začela kar sama peti. Gospa nikogar ne potrebuje, zlahka sledi, saj zna sama besedila. Ves čas je spremljala, ko sem jo vprašala, če bova jutri ponovno prišli, se je strinjala in rekla, da z veseljem, saj je tukaj lepo in da se imamo lepo. Po poti v prvo nadstropje sem jo vprašala, kako je bilo včeraj na modni reviji. Povedala je, da je bilo lepo in da je bilo veliko lepih deklet. Spomnila se je včerajšnje modne revije.	21. 7. 2016
Gospo Ano sem šla iskat v njeno skupino. Vprašala sem jo, če bi šla z mano na obisk in je povedala, da z veseljem, ker rada poje. Zopet smo začeli z Mi se mamu radi. Gospa je bila dobro razpoložena. Med petjem je prišla socialna delavka in je snemala, ko smo peli, vendar gospa Ana ni opazila, da jo snema. Pogled je imela usmerjen name in se mi je ves čas nasmihala. Med pesmimi je govorila. Gospo sem vprašala, če pozna sosedo, ki je ravno tako iz Podbočja, a je ni poznala, čeprav je kasneje skušala povedati, kje točno je njena hiša, vendar ni vedela, kako se pišejo sosedi. Vedela je, da je živela v Podbočju. Vmes je prišla medicinska sestra in je povabila vse, da so povedali, kako so se v času našega druženja počutili in če bi se morda komu zahvalili. Gospa Ana se je zahvalila prav vsem, ki smo sodelovali in skupaj prepevali. Povedala je, da se dobro počuti in da bi rada ostala kar tukaj, ker je tukaj zelo lepo in prijetno. Proti koncu druženja je gospodinja narezala pecivo, ki sem ga spekla za pogostitev. Gospe Ani sem dala košček, nekaj časa ga je gledala, a ga ni pojedla. Mislila sem, da ga ne želi. Potem sem jo vprašala, če ji pri hranjenju pomagam in je rekla, da prosi za pomoč. Dajala sem ji majhne koščke peciva.	22. 7.

Vprašala sem jo, kako se ji zdi in če sem dobro spekla. Rekla je, da je ena A. Da je zelo sočno in dobro. Potem sem jo vprašala, če lahko sama poje, vendar ni šlo. Prijela sem njeno roko in jo usmerila v usta. Usmerila sem jo še enkrat in potem ji samo rekla, naj z desno roko nese hrano v usta. Potem je prijela pecivo in ga nesla v usta. Sama je do konca pojedla vso pecivo. Še večkrat je potem pohvalila pecivo, jaz sem ji pa čestitala, ker ga je sama pojedla.	
---	--

Tabela 4: Zapis z glasbenih terapij za gospo Bojano

BOJANA	DATUM GLASBENE SKUPINE
Gospa je na skupino zamudila 10 minut, ker je bila na kopanju. Prihajala je v kuhinjo, ob tem ko smo peli. Prišla je z nasmeškom na obrazu. Ko je prišla, smo zapeli pesem Na planincih sončece sije, ker jo ima ona zelo rada. Poznala je besedila sledečih pesmi: Jaz pa pojdem na Gorenjsko, Na planincih sončece sije, Izidor ovčice pasel, Po Koroškem po Kranjskem, Mi se imamo radi, Kadar boš na rajžo šel, še kiki'co prodala bom. Poskušala je peti pri pesmi Regiment po cesti gre ter pri pesmi V dolini tihi. Na koncu skupine sem povedala, da bom zdaj prihajala k njim vsak dan naslednja dva tedna in da bomo skupaj ta čas prepevali. Bila je vesela in nasmejana. Pustila sem v njihovi kuhinji kitaro 4 minute in jo potem prišla iskat. Ko sem vstopila skozi vrata, me ni prepoznala, ko pa sem prijela v roko še kitaro, me je prepoznala in se mi nasmejala. Popoldan sem šla na obisk v njeno sobo, kjer je bila sama. Lepo me je pozdravila in vprašala, kje delam. Povedala sem ji, da delam v domu in da tukaj igram kitaro. Takoj se je spomnila in povezala mene s kitaro. Rekla je, da se me točno spomni, ko sem ji povedala za kitaro.	11.7. 2016
Ko sem vstopila, je gospa sedela za mizo. Začela sem s pesmijo Mi se mammo radi. Bila je zelo nasmejana in je imela očesni stik z mano. Potem se je pridružila sostanovalka, ki izredno glasno poje. Ves čas jo je gledala, se ji smejala ter gledala mene in se smejala. Sčasoma ni bila več tako nasmejana	12.7.2016

kot na začetku. Kot da bi se nekako navadila na petje. Ko je sostanovalka rekla, naj zapojemo pesem Na planincih sončece sije, ji je gospa povedala, da smo to že peli. Gospa je torej spremljala, kaj se dogaja in kaj smo že peli. Potem se je pridružil zraven nje gospod, ki samo leži na vozičku. Ves čas ga je gledala, vendar je vseeno ob tem pela. Kasneje se nam je pridružila še ena sostanovalka, ki je pela stare pesmi. Sama teh pesmi nisem poznala, jih je pa poznala gospa Bojana, zato je pela z njo. Spremljala jo je ves čas, vendar ni poznala besedila vseh pesmi. Ko sem končala, sem rekla, da se vidimo jutri. Nasmehnila se je, ko sem jo vprašala, če je dobro, da pridem. Potrdila je in dodala, da naj kar pridem, ker se imamo lepo.	
Prišla sem v skupino in povedala, da bom samo za kratek čas pustila tukaj kitaro, ker grem še po gospo Ano. Ta čas je gospa rekla: »Evo, pa bomo spet neki zapel.« Kljub temu sem imela občutek, da me ni spoznala (imela sem tudi drugačno frizuro). Ko sem prišla nazaj in začela peti Mi se imamo radi, se je zelo razveselila. Med petjem se je veliko obračala h gospodu, ki samo leži na vozičku in ne komunicira z drugimi. Kljub temu da je gledala njega, je še vedno pela z nami. Ko sem med pesmimi vmes kaj govorila, se je smejala in me spremljala. Veliko se skupaj smeji s sosedo. Pela je tudi pesmi Prišla bo pomlad in Jaz sem si pa nekaj izmislil. Če med pesmijo neham peti, ne zna naprej sama besedila. Ko sem po koncu vprašala, kdaj bom spet prišla, je bila tiho in me samo gledala. Potem sem vprašala, če je vesela, da pridem. Pritrdila je. Ko sem se poslovila, sem za nekaj časa pustila kitaro zraven nje. Ko sem se vrnila po kitaro, me ni spoznala. V trenutku, ko sem prijela kitaro, se je nasmejala in me povezala s kitaro. Ob 14.00 sem prišla k njej v sobo in se me je zelo razveselila. Ves čas me je tikala. Potem mi je rekla: »Ka ti si tut tle v domu, ne? Si se navadla?« Spominja se, da me večkrat sreča. V tistem trenutku se je tudi zavedala, da smo v domu in da je tudi ona tukaj. Potem sem ji rekla, da pridem ponovno jutri, da bomo kaj zapeli. Rekla je, da ne ve, če bo doma ali v domu. Da bo menda še doma. Zamenjala je, kje je.	13.7. 2016
Prvič sem prišla v skupino in videla, da ima gospod Cene obiske, sem	14.7. 2016

povedala, da pridem kasneje. Ta čas se je smejala in tudi ko sem prišla kasneje, se je nasmejala. Ko me vidi in se mi smeji, imam občutek, da me prepozna. Najbolj je nasmejana, ko pridem in začnemo peti pesem Mi se mamu radi. Gospoda na vozičku tokrat ni bilo zraven, tako da je imela pogled usmerjen vame. Prepevala je vse pesmi, poznala je vsa besedila. Zelo se razveseli ob pesmi Na planincih sončece sije. Ko sem med pesmimi kdaj govorila, se je smejala. Po pesmi En hribček bom kupil sem zavriskala. Vprašala sem, kdo zna zavriskati in sem jih vzpodbujala k temu. Kasneje je zavriskala tudi gospa. Potem smo ji vsi skupaj zaploskali. Bila je zelo zadovoljna. Ko sem po koncu odpeljala gospo Ano v svojo skupino, sem se nazaj vrnila v skupino Meta. Nasmejala se mi je in me pozdravila.	
Prvo sem prinesla kitaro v skupino in jim povedala, da grem iskat še gospo Ano. Nasmehnila se je. Ko sem prišla nazaj z Ano, me ni prepoznala, ko pa sem prijela kitaro, se je nasmehnila. Pri prvi pesmi se zelo razveseli in zapoje Mi se mamu radi. Potem ji sčasoma pade koncentracija, sicer poje vse pesmi, vendar nima stika z očmi, gleda naokoli in poje. Ko med petjem kaj povem ali vprašam, se odzove in se nasmeji. Potrebuje kakšno spremembo. Tudi pesmi, ki jih ne pojemo vsak dan, so ji bolj zanimive in jih bolj z veseljem prepeva. Ves čas se je ozirala proti gospe Jožici, ker je zelo glasno pela in se je ob tem smejala, tudi z menoj se je spogledala in se smejala. Po koncu petja sem povedala, da bom prišla ponovno v soboto in nedeljo, nasmehnila se je in rekla prav. Ko sem jo vprašala, če bo »zajuškala«, ni hotela, čeprav sem jo spodbujala.	15.7. 2016
Gospa je bila zunaj v parku, ker so imeli sladoled »party«. Gospo sem po končanem sladoled »partiju« odpeljala gor v skupino. Skupaj sva šli po stopnicah peš. Povedala sem ji, da imam že v skupini kitaro in da samo še naju čakajo, da bomo skupaj zapeli. Bila je zelo vesela, rekla je, da jaz tako lepo pojem in igram. Po poti sem ji povedala, da ima jutri njena vnukinja v DSO Krško potopisno predavanje in jo vprašala, če bova skupaj šli na predavanje. Rekla je, da ja in da jo bo tako verjetno spomnil na predavanje tudi njen sin. Povedala sem ji, da jo bom jaz jutri spomnila, ker je njej sin	18. 7. 2016

dopoldan v službi. Ko sva prišli gor, sem jo vprašala, kateri inštrument je to in pokazala na kitaro. Rekla je, da je to harmonika, potem sem jo vprašala, če je prepričana in rekla je ja. Potem sem prijela v roke kitaro in jo še enkrat vprašala, zopet je rekla, da je to harmonika. Potem sem rekla, da to ni harmonika in da je inštrument na črko K. Razmišljala je, a ni šlo, nato pa sem rekla, da je to kita... in spomnila se je besede. Potem sem sedla zraven nje in začela peti. Ponovno smo začeli z Mi se mamó radi. Lepo je sodelovala. Pogled je imela obrnjen stran od mene, in sicer v gospoda Geršaka. Pela je ves čas, po končanih pesmih je vedno ploskala in se zasmejala. Ko smo odpeli En hribček bom kupil, smo se pogovarjali o tem, kaj se po navadi dela v vinogradu, prišli smo tudi do tega, da se vriska. Potem je druga gospa zavriskala in nato še jaz. Pridružila se mi je tudi Bojana, potem ko je zavriskala, se je zelo smejala, bila je zadovoljna. Ko smo končali, sem pustila zraven nje kitaro in ji rekla, naj jo »merka«. Potem sem ji še enkrat povedala za potopisno predavanje in da bova šli skupaj. Ko sem prišla nazaj po kitaro, me ni prepoznala, a ko sem prijela kitaro v roke, se me je spomnila, a pozabila, da smo skupaj peli.	
Ko je gospa zagledala kitaro in mene, se je nasmejala in me pozdravila. Opažam, da je na začetku zelo skoncentrirana, a sčasoma ji koncentracija pade, vendar kljub temu prepeva vse pesmi. Njen izraz na obrazu ni več tako vesel in nasmejan kot pri prvi pesmi. Ko med pesmimi kaj povem, se kaj pošalim, se na glas nasmeji. Rada zapoje Mi se mamó radi. Če nimam z njo očesnega stika, me ne gleda v obraz, vendar poje in gleda naokoli ali kar naravnost. Rada sodeluje tudi pri pesmi Na planincih. Všeč so ji pesmi, ko vmes kaj povem, recimo Še kikelco prodala bom, Trzinka, Regiment po cesti gre. Med petjem je prišel na obisk njen sin Branko. Nekaj časa je spremljal dogajanje za vrati, ko je prišel notri, nas je slikal, vendar takoj ga ni spoznala. Potem sem jo vprašala, kdo pa je to prišel, nasmejala se je in postala rdeča v obraz. Potem smo skupaj še zapeli Mi se mamó radi in smo zaključili. Šla je s sinom na potopisno predavanje, ki ga je imela njena vnukinja Anja v DSO Krško. Med petjem je gospa Ana rekla, da je zaljubljena v petje, vendar ne poje lepo. Gospo Bojano sem vprašala, če Ana lepo poje in se je s tem	19. 7. 2016

strinjala. Gospo sem prišla obiskat po kosilu, ko so šli vsi počivat. Sedela je na postelji in pregledovala svoje stvari. Ko me je zagledala, me je lepo z veseljem pozdravila in takoj rekla, o lejo, lepo, da si prišla. Ko me tika in se tako razveseli, me prepozna. Potem je veliko govorila o svojih sosedih, kako je lepo v domu, da se je navadila, kako je veliko hodila včasih na Bočje in v Podbočje in da se zdaj sama boji hoditi. Potem me je vprašala, če delam tukaj v domu in kako dolgo. Povedala sem ji, da delam v domu že kar nekaj časa. Potem je rekla, da zelo lepo igram kitaro in da sem pravi mojster na kitari. Potem sem ji povedala, da sem bila danes dopoldan na predavanju njene vnukinje in sem ji slikovito začela razlagati o slikah, ki sem jih videla. Ko se ji je kaj zdelo znano, je rekla: »Čaki, kdaj je že blo to?« Pa sem rekla, da danes in je odgovorila: »Sej js sm bla tut tam, ne?« Potem sem rekla, da ja in je pripomnila, da zelo hitro pozablja stvari. Dobila sem občutek, da se je po tem, ko sem ji slikovito opisala slike, spomnila, da je to videla in ji je bilo znano. Potem sem ji povedala, da bom jutri ponovno prišla kaj zapet. Je rekla, da lepo igram. Ko sem se poslovila, je rekla, da je vesela, ker sem jo prišla pogledat.	
Ko sem prišla gor, se je gospa smejala, ko je zagledala kitaro. Bila je zelo dobro razpoložena. Nasmejana je bila ves čas. Ko sem se ji med pesmimi nasmejala, se je nasmejala nazaj. Zelo je bila vesela med pesmijo Na planincih sončece sije. Ko smo se pri pesmi Še kikelco prodala bom pogovarjali o tem, kaj bi bilo, če bi gospa Divjak prodala svojega moža, se je smejala iz srca. Zelo sodeluje med pogovori. Če jo vzpodbudiš, se pogovarja. Potem sem vprašala, če pozna gospo Ano, ki je iz Podbočja. Je povedala, da ji ni znana. Po pesmi En hribček bom kupil je tudi ona zavriskala, in sicer z juhuhu, tako kot gospa Ana. Potem sem jo vprašala, če se v Podbočju tako vriska. Med vsemi pesmimi vedno ploska naglas. Vprašala sem jo, če je kdaj pela Na planincih, ko je hodila na Bočje. Rekla je, da je prepevala, a ko sem jo vprašala, če je kdaj nabrala kakšno rožico, je rekla, da ne ve.	20. 7. 2016

Ko sem prišla notri, se je že smejala. Ko sem jo vprašala, če se lahko usedem med njo in gospoda Ceneta, je rekla, da lahko. Med petjem me je večkrat gledala, ker sem bila čisto zraven nje. Prijela sem jo tudi za ramo in se mi je nasmejala. Med vsemi pesmimi je ploskala. Ko jo vprašam, če pozna pesem, recimo Trzinka, pravi, da ne pozna, vendar ko začnemo peti, poje zraven in pozna vsa besedila. Potem sem jo vprašala, kaj ima raje Na planincih ali En hribček, je rekla, da obe in da so vse pesmi lepe. Ko smo zapeli Na planincih, sem jo vprašala, kako je gor na Bočju, kamor je rada hodila, ali rastejo trte ali rožice. Povedala je, da raste več trt kot rožic, nato smo zapeli En hribček in Toliko kapljic toliko let. Ker sem sedela zraven nje, me je ves čas gledala in spremljala. H gospe sem prišla popoldan na obisk. Takoj ko sem vstopila v prostor, je sama sedela v kuhinji in me z nasmehom pozdravila. Takoj me je prepoznala. Vprašala sem jo, kaj počne. Povedala je, da počiva, zato smo se malo pohecale, kako ona počiva na kuhinjskem stolu. Potem sem jo spraševala za barve in je ugotavljala, rdečo takoj prepozna, potem je tudi povezala, da so listi zelene barve. Potem sem jo vprašala, če zna šteti in je štela do dvajset, potem še do dvaindvajset in potem je rekla, eno, pa tako naprej. Ves čas me je tikala, kar nakazuje, da me pozna. Potem je rekla, da tako lepo igram in lepo pojem. Potem me je spraševala, koliko časa že delam tukaj. Povedala sem ji, da delam že 9 mesecev. Potem sva se pogovarjali, če gleda televizijo. Je rekla, da eni gledajo nekaj in drugi nekaj drugega. Potem sem jo vprašala, če ima na Brodu doma televizijo. Je rekla, da ne, ker tam ni ničesar več. Vedela je torej, da je zdaj tukaj v domu in da ne živi več doma.	21. 7. 2016
Gospa Bojana me je z nasmehom pozdravila, pri pesmi Mi se mamu radi pa lepo sodelovala. Potem je ves čas prepevala. Sedela sem nasproti nje, a ni imela ves čas usmerjenega pogleda vame. Ko sem med pesmimi kaj govorila, se je nasmejala. Potem je prišla Mihaela in jo je zelo zmotilo, ko je snemala, ves čas je gledala v kamero in potem stran in potem spet v kamero, vendar ni pela tako kot prej, čisto po tiho je odpirala usta. Občutno vidno je bilo, da jo	22. 7. 2016

je zmotilo. Ko končala s snemanjem, sem vsem povedala, da je prišla naša oboževalka, in sicer le malo pozdravit. Lepo je sodelovala pri pesmi Po Koroškem po Kranjskem. Potem sem jih vprašala, če vejo, zakaj je gospo bolela glava. Vprašala sem, če je to zaradi sonca in gospa je pojasnila, da če preveč sije sonce, te boli glava. In če se premikaš gor in dol. Ko je Mihaela nehala snemati, se je spet sprostila in začela bolj sodelovati. Ko smo končali, sem se jim zahvalila. Franja je vzpodbudila vse stanovalce, da povejo, kako so se počutili in je Stanka rekla, da je bilo vse lepo, da je lepo tukaj in da se vsem zahvaljuje. Potem sem jim povedala, da ne bom več prihajala sem vsak dan, vendar samo enkrat na teden. Povedala sem jim, da bom z veseljem prišla večkrat, če me bodo povabili in si zaželeli moje družbe. Potem je rekla, da naj še kar pridem, da je lepo. Potem sem razdelila pecivo. Pohvalila ga je, češ da je super, da je sočno in dobro. Ko sem jo vprašala, če bo še, je rekla, da bo še malo, ker je res dobro. Vprašala sem jo, kaj ima raje ali čokoladne ali sadne slaščice, in je rekla, da ima raje čokoladne.	
--	--

Tabela 5: Zapis z glasbenih terapij za gospoda Ceneta

CENE	DATUM GLASBENE SKUPINE
Cene z mano ni imel očesnega stika, ampak je vseeno takoj začel zraven peti Mi se mamó radi. Po tej pesmi sem ga vprašala, če bomo zapeli En hribček bom kupil in je rekel ja. Potem je začel zraven peti in zapel skoraj celo prvo kitico. Potem se je zgubil in tu in tam zapel kakšno besedo. Sodeloval je pri pesmih: Kadar boš na rajžo šel, En hribček bom kupil, V dolini tihi, Mi se mamó radi ter Regiment po cesti gre. Največ besedila je zapel pri pesmi En hribček bom kupi. Pred pesmijo Kadar boš na rajžo šel, sem ga vprašala, če je šel kdaj na rajžo. Odgovoril je z da, zato sem ga vprašala še, če mu je žena hitro razpakirala, ko je prišel domov. Le nasmehnil se je in rekel da. Potem je imel z mano očesni stik in zraven zapel pesem. Ko je šel kdo mimo, ga je z očmi spremljal. Na koncu je z nami ponovno zapel Mi se mamó radi.	11. 7.2016

Ko sem prišla, je sedel za mizo. Vse sem pozdravila in nato gospoda ogovorila in ga vprašala, kako je kaj. Potreboval je nekaj časa, da je odgovoril na moje vprašanje z besedo dobro. Potem sem rekla super, me veseli, da je dobro. Nato je rekel: »Vsak dan bolj.« Potem sem začela ponovno s pesmijo Mi se mammo radi. Pogledal me je in pel celo pesem z nami. Našel je moje oči. Potem se je med pesmimi odmaknil in gledal stran. Pel je z nami, vendar v presledkih. Danes je pel tudi Jaz pa pojdem na Gorenjsko. Ko je šel kdo mimo, ga je spremljal z očmi. Medtem ko je gledal stran, je vsake toliko časa našel moj pogled. Ko me je zagledal, je začel peti. Potem se je pridružila sostanovalka iz drugega nadstropja in je začela peti stare pesmi, ki jih jaz ne poznam. Gospod jih je poznal in je začel peti z njo. Potem sem ga vprašala, če ima kakšno glasbeno željo in je rekel, da tisto, »ko so bogi ldje ob dnar pršli«. Pel je pesmi: Kadar boš na rajžo šel, En hribček bom kupil, Jaz pa pojdem na Gorenjsko, Moje dekle je še mlado, Regiment po cesti gre ter malo pesmi V dolini tihi. Ko sem šla, sem se poslovila, ga pogledala v oči, on pa je rekel adijo.	12.7.2016
Ko sem prišla v skupino, me je pogledal, ko pa sem sedla, je pogled usmeril drugam in me ni gledal. Ko sem začela peti Mi se mammo radi, me je pogledal in začel peti z nami. Prepeval je tudi pesmi Jaz sem si pa nekaj izmislil ter Prišla bo pomlad. Zelo je bil dobro razpoložen ob pesmi Moje dekle je še mlado. Med pesmimi sem komunicirala z njim. Med pesmijo Jaz sem si pa nekaj izmislil sem ga vprašala, če je kdaj šel k ljubici in po tiho potrkal, da se mamca ni zbudila. Zasmel se je in rekel ja. Tudi ko sem ga vprašala, če je kdaj igral kitaro, je rekel ja, vendar je potem žena zraven rekla, da je ni nikoli igral. Ko sem ga še enkrat vprašala, če je kdaj kaj igral, je rekel, da ni nikoli nič igral. Med petjem, ko sem ga gledala, me je ves čas spremljal. Ko je šel kdo mimo, je spremljal njega. Če sem pogled odmaknila, je gledal stran in manj pel. Ob očesnem stiku me je gledal in več pel, kot pa ko me ni gledal. Ko sva po končani skupini z gospo Ano odhajali, je gospa vprašala, če je gospod Lojz jezen. Gospoda je vprašala, kako mu je ime in ji je odgovoril, da je Franc. Ko ga je ponovno vprašala, če je jezen, je rekel: »Neč, neč, neč, neč,	13. 7.2016

neč.« Potem sem rekla, da se zahvaljujem za družbo, on pa odgovoril: »Hvala, hvala.« Potem sem peljala gospo Ano v svojo skupino. Ko sem prišla nazaj po kitaro, sem ga vprašala, če rad poje. Povedal je, da ja. Vprašala sem ga tudi, če bi želel poskusiti igrati kitaro in je rekel, da si želi. Dala sem kitaro predse, njegovo roko usmerila na strune in sva skupaj zaigrala. Bil je zelo vesel. Potem sem se poslovila, pogledal me je in rekel adijo.	
Ko sem prišla v skupino, je imel gospod obisk, prišel je njegov zet. Potem sem mu rekla, naj pride v dnevni prostor, ko bodo obiski odšli, da bomo skupaj peli. Vprašala sem ga, če bo prišel in je rekel, da ja. Ko sem prišla kasneje nazaj, je imel pogled usmerjen drugam, stran od mene. Tudi ko sem začela igrati, je imel pogled usmerjen drugam. Sčasoma me je pogledal. Tudi ko sem kasneje pogledala drugam, je imel pogled še vedno usmerjen vame. Potem sem ga po pesmi En hribček bom kupil izzvala, naj zavriska. Rekel je, da ne zna. Kasneje je poskusil in mu je uspelo. Bil je zelo vesel. Zavriskala je tudi njegova žena. Na koncu ni več pel Mi se imamo radi.	14. 7. 2016
Ko sem prišla v skupino, je bil gospod Cene na stranišču, potem so ga gospodinje pospremile nazaj v jedilni prostor in sem ga pozdravila. Rekla sem, da sem prišla malo zaigrat in zapet in je bil vesel. Rekel je, da je petje veliko vredno. Rekla sem, da se potem človek boljše počuti in se je strinjal. Potem sem ga pospremila na stol in smo začeli peti. Spraševala sem, kaj bomo zapeli na začetku. Njegova žena je rekla Mi se mamo radi in je on zanjo ponovil. Potem je zapel pesem zraven. Zraven njega se je sedela gospa Jožica, ki je precej glasno pela, tako da je bil nekaj časa skoncentriran nanjo. Ko sem ga gledala, je prepeval. Po En hribček bom kupil je ponovno zavriskal, ker sem ga vzpodudila. Ko sem ga kaj vprašala, je poskušal odgovoriti in je poiskal besede za odgovor. Po pesmi Regiment po cesti gre sem ga vprašala, kakšen cvet mu je dala njegova žena, odgovoril je, da sivega in smo se smejali. Potem je rekel, da rdečega. Vmes se je začel vstajati in ga je žena na silo želela posedeti nazaj, a ni hotel. Nato sem se sama vključila in ga vprašala, kam želi iti. Rekel je, da gre daleč stran. Potem sem ga preusmerila in se je vsedel nazaj. Ko sem končala, je spet zapel Mi se mamo radi.	15.7.2016

Povedala sem, da bom prišla tudi v soboto in nedeljo zapet.	
Gospod ni bil prisoten pri glasbeni skupini, ker se je slabo počutil in je počival.	18. 7. 2016
Ko sem prišla v skupino, je gospod Cene sedel za mizo in njegova žena ga je držala za koleno. Vprašala sem ga, če se počuti bolje in je rekel, da ja. Potem sem ga lepo pozdravila, on pa je odzdravil. Potem sem vprašala, če ve, katero pesem bomo peli, a je bil tiho. Ko smo začeli peti, se je takoj priključil. Potem je ponovno sledil En hribček bom kupil in po končani pesmi sem zavriskala, vzpodbudila tudi ostale, gospod je zavriskal, potem smo mu vsi zaploskali in je bil nasmejan. Spremljal je vsakega, ki je šel mimo in potem preusmeril pogled vame, tako da me je ves čas spremljal. Zelo rad poje pesmi Na rajžo, Regiment po cesti gre in En hribček. O pesmi Regiment po cesti gre pove, da mu je dala žena sivega iz srca lažnivega in se potem smeji. Zraven se smeji tudi njegova žena. Ko sem ga vprašala, če ima kakšno glasbeno željo, je rekel, da tisto, ko so ubogi ljudje »ob dnar prišli«. Med petjem gospa Jožica reče: »Dej, Cene, reč, da bi pel Dekle je po vodo šlo.« Cene ponovi za njo.	19.7. 2016
Preden sem prišla v skupino, sem srečala njegovo hčerko, ki mi je povedala, da je bila pri očetu in da vidi, da je oče boljše, da je bolj zgovoren in izgovarja več besed. Ko sem prišla, je bil nasmejan. Začeli smo z Mi se mamó radi in je takoj začel peti. Potem smo zapeli Kadar boš na rajžo šel in je tudi pel. Pri pesmi En hribček bom kupil je pel zraven in potem tudi zavriskal, z jihihiiii. Ko je prvič zavriskal, smo mu namenili aplavz in potem je še naprej vriskal. Vriskali so tudi ostali in smo se smejali, da v vsakem vinogradu drugače vriskajo. Vmes je zgubljal pogled, ko so drugi ljudje hodili mimo, ampak je pogled vedno preusmeril vame. Ko sem ga med pesmimi vzpodbujala k pogovoru, je sodeloval. Bil je dobro razpoložen. Po pesmi Še kikelco prodala bom sem ga vprašala, kaj bi naredil, če bi ga žena prodala za vince. Smejal se je, potem je rekel, da bi bilo boljše, da bi imela vino. Potem smo se o tem pogovarjali in ugotovili, da je boljše imeti moža kot pa vino, ko se vino spiže, ti nič ne ostane. Na koncu je zelo sodeloval pri Mi se mamó radi.	20. 7. 2016

Danes je bilo mesto zraven gospoda prazno, tako da sem sedla med njega in med gospo Bojano. Pozdravil me je in potem smo začeli z Mi se mamó radi. Pel je več besed kot po navadi. Zapel je prvo kitico Mi se mamó radi celo, kasneje malo manj, vendar več kot po navadi. Zapel je tudi celo prvo kitico pri En hribček bom kupil. Pri pesmi Je pa dani slanica padla ni sodeloval. Vmes mu je pogled šel stran, vendar ga je kmalu usmeril vame. Potem smo zapeli V dolini tihi in sem ga vprašala, preden smo začeli, če rad poje to pesem in če jo pozna. Pritrdil je. Rekla sem, naj poje zraven. Potem je pel celo prvo kitico, pri naslednjih je pel samo vmesne besede. Potem sem ga vprašala, katera pesem mu je najljubša. Razmišljal je, vendar ni nič rekel. Potem sem ga vprašala, če raje poje V dolini tihi ali En hribček in je odgovoril, da raje poje V dolini tihi. Potem sem ga vprašala, kaj ima raje - Kadar boš na rajžo šel ali En hribček. Navedel je prvo. Ko pa sem ga vprašala, katera mu je ljubša, Kadar boš na rajžo šel ali Regiment po cesti gre, je rekel, da obe. Ni se mogel odločiti. Potem se mu rekla, naj poskusi zaploskati. Roke je imel med nogami, zato sem mu dala roke na mizo in potem ju je nežno sklenil. Potem sem se zahvalila za petje in povedala, da se bomo videli jutri in je ponavljal jutri, jutri, jutri.	21. 7. 2016
Gospod je sedel za mizo, ko sem vstopila v skupino. Sprva je imel pogled usmerjen vame in je prepeval. Pel je Mi se mamó radi, En hribček in Kadar boš na rajžo šel. Potem sem ga vprašala, če bi raje V dolini tihi ali En hribček, pa je najprej rekel V dolini tihi, potem pa se je premislil in odločil za En hribček. Ko so ljudje hodili mimo, jih je spremljal z očmi, vendar ob tem tudi prepeval, vendar je težko usmeril pogled nazaj vame. Ko sem ga zaklicala, se je obrnil. Potem je prišla vmes Mihaela in posnela del družjenja. Ko je snemala, je preusmerila njegovo pozornost. Gledal jo je ves čas, tu in tam malo zapel, vendar jo je bolj gledal, ko je nehala snemati, se je zopet usmeril vame in pel. Po pesmi Regiment po cesti gre sem ga vprašala, kakšen cvet je dala njegova žena njemu. Sprva je rekel, da se ne spomni, zato sem ga vprašala, ali je dala srečnega ali sivega in je rekel sivega. Vsi so se mu smejali. Potem smo se pogovarjali in ugotovili, da mu je dala rdečega iz srca	22. 7. 2016

ljubečega, belega iz srca vesela, plavega iz srca ta pravega in da se samo šali s sivim iz srca lažnivim. Po pesmi En hribček bom kupil je na mojo vzpodbudo zavriskal. Potem sem se na koncu zahvalila za sodelovanje in dvotedensko druženje ter jim povedala, da sem bila zdaj dva tedna vsak dan z njimi in da bom od zdaj naprej prihajala k njim samo enkrat na teden. Potem je medicinska sestra vzpodbudila stanovalce, da so povedali, kaj jim je bilo najbolj všeč in komu bi se vse zahvalili. Cene je rekel, da bi se rad zahvalil vsem naokoli in da je bilo lepo. Potem sem razdelila pecivo, se še sama zahvalila za sodelovanje in se poslovila.	
---	--